

**ILGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS
(SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMOS
BAIGIAMOJI ATASKAITA**

Gauta Lietuvos mokslo taryboje

(Data – pildo Taryba)

Ataskaitos registracijos Nr.

(Pildo Taryba)

1. DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Programos pavadinimas	Naujas požiūris į korupciją: iššūkiai ir galimybės peržengiant viešojo sektoriaus ribas
Mokslo ir studijų institucija (programos vykdytoja)	Lietuvos socialinių mokslų centras, A. Goštauto g. 9, Vilnius, į/k 305674949 (nuo 2021-01-01 perėmė teises ir pareigas iš Lietuvos teisės instituto, Ankštoji g. 1A, Vilnius, į/k 111952785). Tel. / faks. (+370 5) 2497591 El. paštas info@teise.org,
Programos trukmė	5 m. (2016–2020)
Programai skirti norminiai etatai	4,07 norminio etato

2. PROGRAMOS VYKDYTOJAI

Eil. Nr.	Mokslo laipsnis	Vardas, pavardė	Pareigos
Programos vadovas			
1.	dr.	Petras Ragauskas	vyriausiasis mokslo darbuotojas
Kiti programos vykdytojai			
1.	dr.	Kristina Ambrazevičiūtė	mokslo darbuotoja
2.	dr.	Johanas Baltrimas	jaunesnysis mokslo darbuotojas
3.	dr.	Lina Beliūnienė	vyresnioji mokslo darbuotoja
4.	dr.	Skirmantas Bikelis	vyriausiasis mokslo darbuotojas
5.	dr.	Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė	tyrėja
6.	dr.	Mindaugas Lankauskas	mokslo darbuotojas
7.	dr.	Agnė Limantė	mokslo darbuotoja
8.	dr.	Elena Masnevaitė	mokslo darbuotoja
9.	dr.	Simonas Nikartas	vyresnysis mokslo darbuotojas

10.	dr.	Laurynas Pakštaitis	mokslo darbuotojas
11.	dr.	Laura Rimšaitė	mokslo darbuotoja
13.	dr.	Salomėja Zaksaitė	mokslo darbuotoja

3. ATLIKTI DARBAI IR PROGRAMOS REZULTATAI

Apibendrintai vertinant Programos vykdymo rezultatus galima konstatuoti, kad Programos tikslas – korupcijos sampratos kaitos ir veikų paplitimo tyrimas ir naujų korupcijos mechanizmų identifikavimas bei pasiūlymų dėl korupcijos apraiškų mažinimo pateikimas – pasiektas.

Numatomi Programos rezultatai – taip pat pasiekti:

- parengta 1 monografija (tiek kiek buvo numatyta);
- parengtos 5 mokslo studijos (tiek kiek buvo numatyta);
- parengta 19 mokslinių straipsnių (numatyta 18), kurių 12 jau yra publikuota baigiamosios ataskaitos teikimo metu, o dar 7 yra pateikti publikavimui; visi 12 publikuotų mokslinių straipsnių yra paskelbti periodiniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose, įtrauktuose į Programoje įvardintas tarptautiniu mastu pripažintas duomenų bazes (EBSCO, CEEOL arba SCOPUS) (buvo numatyta ne mažiau nei pusė); likę 7 parengti mokslinių straipsnių rankraščiai taip pat įteikti leidiniams, įtrauktiems į Programoje nurodytas tarptautiniu mastu pripažintas duomenų bazes (būtent EBSCO arba SCOPUS);
- atlikti 9 MTEP darbai (numatyta ne mažiau 6 darbų).

Rezultatų sklaidos priemonėms taikytini rodikliai taip pat pasiekti:

- suorganizuoti 6 mokslo renginiai (tiek kiek buvo numatyta);
- perskaityta 13 pranešimų nacionalinėse ir tarptautinėse mokslo konferencijose (buvo numatyta 12 pranešimų);
- atlikta ne mažiau nei 27 (buvo numatyta 20) kitų sklaidos priemonių (mokslo populiarinimo paskaitų, straipsnių, TV laidų, informacijos pranešimų socialiniuose tinkluose ir kt.).

Buvo numatyti du Programos uždaviniai:

- 1) moksliniais tyrimais pagrįsti korupcijos sampratą ir jos kaitą, identifikuoti naujus korupcijos mechanizmus ir veikų paplitimą;
- 2) įvertinti naujų korupcijos mechanizmų valdymo ir prevencijos galimybes ir pateikti kompetentingoms institucijoms siūlymus šio reiškinio plėtros apribojimui.

Nurodytiems uždaviniams įgyvendinti buvo vykdomi toliau detaliau aptariamie tyrimai.

Įgyvendinant pirmąjį Programos uždavinį ir tiriant korupcijos ištakas, suvokimo raidą bei tarptautinį kontekstą atlikti keli tyrimai.

Visų pirma, atliktas 1997 m. EBPO konvencijoje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose minimo „užsienio pareigūno“ sampratos tyrimas. Tyrimui sprendžiami šie uždaviniai: 1) išanalizuojamos minėtos EBPO konvencijos atsiradimo prielaidos ir su tuo susiję esminiai aiškinimo aspektai bei, 2) atkreipiant dėmesį į sudėtingesnius atvejus, nustatoma, kas yra laikoma „užsienio pareigūnu“ minėtos EBPO konvencijos kontekste. Atliekant tyrimą remtasi dedukciniu ir indukciniu, istoriniu bei lyginamuoju tyrimo metodais, teisės aktų bei

doktrinos analize, spaudoje bei susijusių institucijų puslapiuose skelbiamos informacijos tyrimu ir vertinimu. Siekiant nustatyti tendencijas ar identifikuoti aktualesnius pavyzdžius, taip pat analizuotos EBPO konvencijos įgyvendinimo ataskaitos, pagrindinį dėmesį sutelkiant ES valstybių narių ataskaitų analizei.

Pažymėtina, kad mokslo darbų aptariamu klausimu Lietuvoje kol kas nėra. Tiesa, užsienio literatūroje (tiek skirtoje bendrai korupcijos klausimams, tiek specifiskai EBPO konvencijai) šie klausimai buvo iš dalies analizuoti. Tačiau užsienio mokslininkų darbuose EBPO konvencija neretai lyginama su jai įgyvendinti skirtais specifiniais JAV bei Jungtinės Karalystės teisės aktais.

Lietuvai prisijungus prie EBPO konvencijos, iš šio tarptautinio susitarimo kylančių įsipareigojimų ištyrimas mūsų valstybei yra itin aktualus būtent jos teisinio reguliavimo kontekste: geresnis susipažinimas su EBPO konvencija ir jos subtilybėmis prisidės ne tik prie Lietuvos teisės mokslo plėtos, bet ir paskatins sėkmingesnę šios svarbios konvencijos įgyvendinimą Lietuvos institucijų praktikoje.

Konvencijos formuluotės iki galo neatskleidžia „užsienio pareigūno“ turinio ir kelia nemažų sunkumų praktikoje. Tai lemia kelios priežastys. Pirma, EBPO konvencija pateikia gana lakonišką „užsienio pareigūno“ apibrėžimą, kuris nėra pakankamai aiškus ir išsamus. Antra, EBPO konvencijos šalims leidžiama savo nacionalinėje teisėje įtvirtinti autonomišką užsienio valstybės pareigūno apibrėžimą, kuris detalizuotų konvencijos nuostatas šioje srityje. Būtent tokį modelį yra pasirinkusi, pvz., Lietuva, Baudžiamojo kodekso 230 straipsnio 2 dalyje pateikusi plačios apimties užsienio pareigūno apibrėžimą. Taigi, numatoma šio tyrimo pridėtinė vertė – detalus gana siauro klausimo tyrimas, nemažą dėmesį skiriant Lietuvos kontekste įgyvendinant Konvenciją galintiems iškilti praktiniams klausimams ir sudėtingesnių atvejų pavyzdžiams.

Taigi, tyrimo rezultatai galės būti tiesiogiai naudojami tobulinant Lietuvos Respublikos priimtų įsipareigojimų įgyvendinimą ir tokiu būdu imantis priemonių prevenciškai užkirsti kelią, *inter alia*, užsienio investicijų Lietuvoje požiūriu potencialiai itin žalingai informacijai apie nepakankamą valstybės dėmesį korupcinių problemų sprendimui. Atlikto tyrimo rezultatai taip pat bus naudingi tinkamai pasirengiant numanomai reikšmingas ekonomines pasekmes turėsiančio politinio Lietuvos Respublikos tikslo – narystės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtos organizacijoje – pasiekimui.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje („*Užsienio pareigūno samprata EBPO konvencijoje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose*“).

Analizuojant korupcijos suvokimo specifiką tarptautiniame kontekste buvo atliktas tyrimas apie tai, kaip galiojanti Lietuvos teisė (įstatymai bei jų taikymo praktika) atitinka įvairiais Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės aktais (įskaitant tuos, kurie bent kol kas nesukuria teisinių pareigų Lietuvai, tačiau tikėtina, jog netolimoje ateityje jas sukurs, pavyzdžiui, dėl siekiamos narystės Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtos Organizacijoje) formuluojamus principus bei reikalavimus.

Šio tyrimo rezultatų pagrindu parengta mokslinė išvada „Dėl Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų kriminalizuoti korupciją viešajame ir privačiame sektoriuose įgyvendinimo“, kuri buvo pateikta valstybės politiką korupcijos prevencijos srityje formuojančioms institucijoms bei viešai publikuota.

Tyrimo rezultatai vėliau naudoti atliekant su teisėkūra susijusius MTEP darbus tobulinant Lietuvos Respublikos priimtų įsipareigojimų įgyvendinimą ir tokiu būdu imantis priemonių prevenciškai užkirsti kelią *inter alia* užsienio investicijų Lietuvoje požiūriu potencialiai itin žalingai informacijai apie nepakankamą valstybės dėmesį korupcinių problemų sprendimui. Atlikto tyrimo rezultatai taip pat buvo naudingi tinkamai pasirengiant numanomai reikšmingas ekonomines pasekmes turėsiančio politinio Lietuvos Respublikos tikslo – narystės Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtos Organizacijoje – pasiekimui.

Programos rėmuose taip pat analizuotos korupcijos privačiame sektoriuje priežastys, sąlygos ir šios rūšies korupcijos suvokimo sunkumai bei juos sąlygojantys veiksniai Lietuvoje ir pasaulyje.

Tyrimu siekta nustatyti, kas lemia korupciją privačiame sektoriuje, kaip ją suvokia visuomenė ir atskiri individai, kokios nuostatos sąlygoja korupcijos privačiame sektoriuje suvokimą, kaip jos kinta, kaip jau sukurti mechanizmai pajėgūs paveikti korupciją privačiame sektoriuje Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai reikšmingi kuriant prielaidas korupcijos privačiame sektoriuje apibrėžimui, uždraudimui ir teisiniam persekiojimui, požymių įtvirtinimui, konkrečių nuostatų kūrimui ir įtvirtinimui teisės aktuose, taip pat prevencinių priemonių kūrimui.

Korupcinės situacijos vertinimui labai svarbi teisėkūra ir joje įtvirtinti mechanizmai. Nacionaliniai teisės aktai nenustato korupcijos privačiame sektoriuje, jos neįtvirtina kaip savarankiško fenomeno. Egzistuojantys apibrėžimai Korupcijos prevencijos įstatyme, Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme neskiria pakankamai dėmesio privataus sektoriaus korupcijai. Kriminalizavimo požiūriu Baudžiamasis kodeksas numato korupcines nusikalstamas veikas, neišskirdamas sferos, kur jos padarytos.

Pats korupcijos privačiame sektoriuje apibrėžimas nėra esminis ir lemiamas veiksnys siekiant daryti įtaką šios rūšies korupcijai. Esminis dalykas – tokią korupciją sąlygojančių priežasčių nustatymas, jų įvertinimas ir priemonių, padedančių šias priežastis eliminuoti, kūrimas. Todėl tyrime siekiama atskleisti esmines priežastis, kurios skatina korupciją versle, tam tikrą susietų priežasčių spektrą: nesąžiningumą, pasitikėjimo sulaužymą ir piktnaudžiavimą juo, ekonominę naudą, etikos trūkumus.

Tyrimo metu atskleistas pernelyg supaprastintas ir formalus požiūris, išdėstytas Lietuvos antikorupcijos vadove verslui, esą privataus sektoriaus korupcijos priežastys yra nesąžiningi žmonės, teisinio reguliavimo trūkumai ir procedūrų stoka. Bet koks asmens elgesys, nepriklausomai nuo jo veiklos ar darbo sferos, pasižymi stipria ekonomine motyvacija, todėl sprendžiant apie priežastis ši aplinkybė turi būti dėmesingai vertinama. Asmens ekonominis elgesys motyvuojamas gaunama nauda ir noru maksimizuoti asmeninę gerovę. Tačiau, skirtingai nei viešosios korupcijos atveju, asmeninės naudos didinimas gali būti ne vienintelė korupcinio elgesio priežastis, paskata versle. Verslo efektyvumo didinimas, įsitvirtinimas naujose rinkose gali būti privačios korupcijas atsiradimą lemiantys faktoriai. Todėl privataus sektoriaus korupcijos formavimuisi asmeninė nauda kai kuriais atvejais gali būtų antraeilės reikšmės veiksnys. Privačioje sferoje veikiantis asmuo, įvertinęs veiklos kaštus, galimybes, potencialų pelną, gali tiesiog pasirinkti elgesį, kuris veda prie didžiausios įmanomos naudos – ne tik jam pačiam, bet ir verslui. Todėl korupcijos privačioje sferoje kilmė nebūtinai moralinio pobūdžio, grįsta gobšumu, tačiau nulemta ir ekonominių realijų, veiklos faktorių, noro išgyventi konkurencinėje rinkoje ir gauti maksimalų įmanomą pelną, sustiprinti verslo pozicijas. Ekonominės, ne vien moralinės dimensijos svarbios sprendžiant apie korupcijos privačioje sferoje apibrėžimą ir užkardymą. Iš kitos pusės, kaip ir šešėlinė ekonomika, korupcija privačioje sferoje gali būti nulemta ir pernelyg didelių suvaržymų, pernelyg išplėto reguliavimo, biurokratizmo.

Didelė ir niekaip nereguliuojam diskrecija versle yra viena iš korupcijos priežasčių, kuri nelabai pasiduoda teisiniam poveikiui. Korupcija versle yra ir fiduciarinių pareigų pažeidimas. Ją sąlygoja ir tai, kad verslas generuoja pinigų srautus, juos valdo ir dalis šių srautų lengvai ir be sudėtingų kontrolės mechanizmų, asignavimų proceso gali būti tiesiog nukreipta iškilusiems sunkumams spręsti. Be to, globalizacijos procesas ir skvarba į naujas rinkas įgalina verslo subjektus ieškoti bet kokių įmanomų būdų į jas patekti ir jose įsitvirtinti. Todėl tokios skvarbos keliami plėtos motyvacija taip pat gali skatinti neteisėtų, neinstitucinių būdų panaudojimą.

Pabrėžiama nemenka problema, susijusi su verslo dovanomis. Nors verslas nuo seno neapsieina be įvairių dovanų, teisinis reguliavimas šiuo požiūriu abstraktus, vangus, daug dalykų paliekama

spręsti verslo savikontrolėi. Etikos ir verslo institucijų savikontrolės mechanizmai yra vienas iš svarbių būdų įgyvendinant korupcijos konkrečioje sferoje prevenciją. Tačiau šie mechanizmai ne visada efektyvūs. Nemažai tarptautinių verslo korporacijų laikosi skaidrios ir etiškos veiklos principų, nepapirkinėjimo politikos, tačiau plečiantis į naujas rinkas, trečiojo pasaulio rinkas, bet kokie plėtros būdai laikomi efektyviais, jei jie padeda organizacijai plėtotis. Tyrime dėmesys skiriamas ir privataus sektoriaus korupcijos žalai, tiesioginei ir netiesioginei, potencialiai, ateityje kilsiančiai žalai.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje („*Private sector corruption: realities, difficulties of comprehension, causes and perspectives. The Lithuanian approach*”).

Siekiant giliau pažinti korupciją privačiame sektoriuje, atliktas jos daromos žalos tyrimas, kurio pagrindu parengta ir publikuota mokslo studija „*Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala*“.

Tyrimu siekta nustatyti ir pagrįsti, kokią žalą verslui (savininkams ar akcinio kapitalo valdytojams bei įmonėms kaip ūkio vienetams), visuomenei, atskiroms jos grupėms bei individams daro arba gali daryti korupcija privačiame sektoriuje. Taip pat įvertinti, ar žala privačiame sektoriuje skiriasi (ir jei taip – kuo) nuo korupcijos žalos viešajame sektoriuje. Šie rezultatai reikšmingi kuriant prielaidas įvertinti šio reiškinio pavojingumo lygį ir identifikuoti jo užkardymu labiausiai suinteresuotus subjektus.

Šiuo metu vyrauja požiūris, kad korupcija yra didžiausias blogis tuomet, kai reiškiasi viešajame sektoriuje. O štai privatus sektorius matomas kaip savotiškai autonomiška, visos visuomenės interesų paprastai nepažeidžianti, sritis. Atlikus tyrimą nustatyta, kad toks požiūris neatitinka realybės. Netgi jei skirtumas tarp korupcijos šiose dviejose srityse yra, jis nėra esminis. Bene reikšmingiausia tai, kad viešajame sektoriuje korumpuoti subjektai dažniausiai piktnaudžiauja visos politinės bendruomenės vardu suteiktais įgaliojimais ir todėl teoriškai pažeidžia kiekvieno atitinkamos bendruomenės nario interesus, o korupcija privačiame sektoriuje tam tikrais atvejais gali būti žalinga tik privataus subjekto (ar jo akcininkų) interesams. Dar daugiau. Kadangi korupcija yra kultūrinis fenomenas (nors apskritai šiuolaikiniame pasaulyje turbūt nėra visuomenės, kurioje korupcija neegzistuoja, jos priimtumas ir paplitimas skiriasi labai reikšmingai), ji susijusi su tam tikromis socialinėmis nuostatomis, elgesio modeliais ir papročiais, pateisinančiais savo arba artimųjų interesų išskėlimą virš interesų tų asmenų, kuriems tarnauti asmuo gauna tam tikrus įgaliojimus. Taigi, jei korupcija plačiai paplitusi privačiame sektoriuje, ji negali būti suvaldyta viešajame sektoriuje. Ir atvirkščiai.

Deja, dėmesio šiai temai ir vyraujančių pažiūrų teisingumo bei klaidingų stereotipų, kuriais neretai vadovaujasi ir viešosios politikos formuotojai, įvertinimui skiriama nepakankamai. Ne tik Lietuvos, bet ir užsienio mokslininkai iki šiol neskyrė dėmesio būtent korupcijos privačiame sektoriuje daromai žalai sistemškai įvertinti. Nes ir pati korupcija privačiame sektoriuje pripažinta problema tik prieš keletą dešimtmečių.

Taigi, tyrimu siekta įvertinti ir korupcijos privačiame sektoriuje „kitoniškumo“ ribas. Minėtam tikslui pasiekti buvo užsibrėžti 5 uždaviniai: 1) identifikuoti su korupcija privačiame sektoriuje susijusius vyraujančius stereotipus, 2) išanalizuoti tuos stereotipus lemiančius ir kitus su jais glaudžiai susijusius reiškinius, 3) įvertinti šių stereotipų teisingumą ir demaskuoti klaidingus stereotipus, 4) įvertinti, kaip korupcijos privačiame sektoriuje daroma žala apibūdinama oficialiuose tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose, 5) pateikti korupcijos privačiame sektoriuje daromos žalos pobūdį bei mechanizmus atskleidžiančią šios žalos tipologiją.

Sprendžiant užsibrėžtus uždavinius buvo modeliuojamos situacijos, kurios iš esmės paneigia korupcijos privačiame sektoriuje kaip „mažesnio blogio“ stereotipą. Dėmesys skiriamas ir Lietuvos

Aukščiausiojo Teismo būtent su žalos pobūdžiu (ir ją patiriančiu subjektu) susijusiam baudžiamosios atsakomybės už korupcines veikas taikymui.

Matant, kad keletą pastarųjų dešimtmečių stebima akivaizdi korupcijos privačiame sektoriuje toleravimo mažėjimo tendencija, tyrimo metu taip pat buvo ieškoma atsakymo į klausimą, kas lemia požiūrio į korupciją privačiame sektoriuje kitimą? Pagrindžiama, kad įtakos tam turėjo mažiausiai penki dalykai: (1) dideli su korupcija privačiame sektoriuje siejami vieši skandalai; (2) abstrakčios korupcijos privačiame sektoriuje kategorijos susiejimas su konkrečiais interesais ir tolydžio vis geresnis jos realiai sukeltos žalos pobūdžio bei masto suvokimas visuomenėje; (3) stiprių antikorpucines idėjas populiarinančių tarptautinių ir su jomis bendradarbiaujančių vietinių nevyriausybinų organizacijų tinklo susikūrimas; (4) vakarų visuomenėse vykstantis privatumo sampratos transformavimas ir netgi tam tikras siaurinimas; (5) viešųjų funkcijų privatizavimas ir veiklos ranga (angl. *outsourcing*), kurie lemia tam tikrų funkcijų, iki tol buvusių viešojo administravimo dalimi, perdavimą privačiam verslui.

Pateikiama ir išplėtojama dėl korupcijos privačiame sektoriuje žalos galinčių patirti subjektų klasifikacija: (1) privataus verslo klientai; (2) privačios įmonės, įstaigos ar organizacijos (kaip savarankiški teisės subjektai) arba individualia veikla užsiimantys asmenys, kurių darbuotojai padaro korupcinę veiką; (3) įmonių, įstaigų arba organizacijų steigėjai arba akcininkai; (4) įmonių, įstaigų arba organizacijų potencialūs ir esami darbuotojai bei jų šeimų nariai arba išlaikytiniai; (5) tretieji asmenys, prieš kuriuos nukreipiamas papirkimu ar kita korupcine veika inicijuojamas arba skatinamas elgesys arba kurie tiesiogiai patiria žalos dėl nesąžiningos konkurencijos; (6) visuomenė, t. y. neapibrėžtas arba sunkiai apibrėžiamas asmenų ratas; (7) valstybė

Tikimasi, kad šio tyrimo rezultatai ne tik leis paaiškinti švelnesnio požiūrio į korupciją privačiame sektoriuje priežastis, bet ir argumentuotai įtikinti viešosios politikos formuotojus bei visuomenę apie netoleruotiną šio reiškinio daromą žalą ir taip sudaryti jam nepalankią socialinę aplinką.

Analizuojant korupcijos privačiame sektoriuje santykį su kitais socialiniais reiškiniais, atliktas tyrimas, kuriuo siekta detaliau atskleisti kyšio sampratą įvertinant jos santykį su gretutine dovanos kategorija. Tyrimo pagrindu parengta ir publikuota mokslo studija „*Dovanos ir kyšio santykis: antropologinės implikacijos teisės sistemai*”.

Mokslo studijoje analizuojami argumentai, paaiškinantys neformalių mainų, prieštaraujančių teisės normoms, prigijimą visuomenėje ir pateikiamos išvalgos bei siūlomi kriterijai, pagal kuriuos būtų galima atskirti kyšį nuo pateisinamos dovanos, kokių veiksmų reikėtų imtis norint mažinti smulkiosios korupcijos paplitimą. Taip pat analizuojami tik tie smulkiosios korupcijos atvejai, kurie susiję su dovanojimu ar atsilyginimu, t. y. nuošalyje paliekami tradiciniai, įprastiniai korupcijos atvejai, kai pagrindinis neteisėto santykio elementas yra tiesioginis naudos siekimas. Studiją sudaro šešios dalys. Pirmojoje analizuojamos antropologinės visuomenės ir bendruomenių narių neformalių mainų ištakos, antrojoje – tyrinėjami bendri sąlyčio taškai ir neatitiktys tarp neformalių mainų santykių ir teisinio reguliavimo, pradedant formuluoti hipotezes, kodėl teisiniu reguliavimu sunku suvaldyti visuomenėje nusistovėjusias taisykles. Trečiojoje dalyje apžvelgiami socialiniu požiūriu neigiami visuomenės sukurtų taisyklių aspektai, kurie atskleidžia, kad visuomenės normos kai kuriais atvejais ne tik prieštarauja formalioms teisės taisyklėms, neleidžia siekti teisiškai preskriptyviai nurodytos tobulos visuomenės sąrangos, bet ir pradeda riboti asmenų teises ir laisves. Ketvirtojoje dalyje, remiantis socialinėmis ir teisinėmis taisyklėmis, išskiriami ir nagrinėjami dovanos ir kyšio skirtumai. Penktoji dalis skirta neformalių mainų analizei Lietuvos teisės sistemoje – teisės aktuose, teismų ir susijusių institucijų formuojamoje praktikoje. Galiausiai, paskutinėje šeštojoje dalyje pateikiamos išvalgos apie smulkiosios korupcijos reguliavimo perspektyvas Lietuvoje. Tyrime reziumuojama, kad remiantis teisės aktais tam, jog dovana nebūtų laikoma kyšiu,

turėtų būti taikomas dvigubas filtras – pirma, turi būti atskirta, ar dovanojama dėl asmeninio, ar tarnybinio santykio. Antra, turi būti įvertinta, ar dėl tarnautojo užimamų pareigų teikiama dovana dovanojama pagal tradiciją, ar iš savanaudiškų paskatų. Teismų praktikoje pagrindinis kriterijus, atribojant kyši nuo dovanos, yra asmens motyvai, t. y. svarstoma, ar asmenis sieja tarnybinis, ar asmeninis ryšys, tuo tarpu rekomendacinis teisėsaugos institucijų šių nuostatų aiškinimas yra siaurinamasis – laikomasi nuomonės, kad jei asmuo užima tam tikras pareigas valstybinėje tarnyboje, asmeninis ryšys nėra svarbus, ir nuo dovanojimo reikėtų susilaikyti bet kuriuo atveju. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme vartojama „tradicijos“ sąvoka nei institucijų, nei teismų praktikoje nėra išplėtotą ir iš esmės neveikia. Daroma išvada, jog siekiant, kad teisinės smulkiają korupciją reguliuojančios nuostatos būtų veikiančios, reikia priemonės kreipti į priežastis, o ne į simptomus. Taigi, prieš imdamasis griežtų reguliacinių priemonių, sprendimų priėmėjas turėtų sau atsakyti į keletą klausimų: Ar atskirose ūkinės veiklos srityse egzistuoja tokios pačios smulkiosios korupcijos reguliavimo taisyklės ir praktikos? Jeigu ne – kokios priežastys tai lemia? Ar pagrįsta drausti neformalius mainus, kurie niekam nekeltų žalos? Kaip plačiai turėtų būti vertinama „žala“ ir jos grėsmė, kad visuomenėje nebūtų sukeltas neigiamas efektas (teisinio nihilizmo, nepasitikėjimo valdžia ir pan.)? Kalbant apie kiekvieną veiklos sritį, reikėtų užduoti klausimus – ar reguliavimo sistema yra tinkama ir atitinka išteklius (žmogiškuosius, finansinius, organizacinius)? Ar nėra taip, kad struktūrinės reformos nevykdomos dėl to, kad ten egzistuoja neformalios savireguliacinės taisyklės? Ir tik neigiamai atsakius į šiuos, keltini kiti klausimai – ar visuomenės žinojimas apie paslaugų finansavimą yra pakankamas? Ar tinkamai užtikrinamas darbuotojų antikorupcinis švietimas?

Monografijoje *Korupcija privačiame sektoriuje* šios reiškinių atskyrimas nuo kitų reiškinių sistemiskai papildomas dar dviem itin svarbiais aspektais ir analizuojamas korupcijos privačiame sektoriuje santykis su lobistine veikla ir su konkurencijos taisyklių pažeidimu. Kadangi minėtoje monografijoje pateikiama ir korupcijos privačiame sektoriuje sąvokos apibrėžimu susijusi analizė (bei pasiūlomas pats apibrėžimas), remiantis be kita ko aukščiau aptartų tyrimų rezultatais, baigiamajame Programos vykdymo etape parengtoje monografijoje pateikiamas ganėtinai visapusiškas korupcijos privačiame sektoriuje sampratos apibūdinimas.

Siekiant pažinti metodologinio pobūdžio galimybes buvo atliekamas tyrimas, kurio objektas – korupcijos paplitimo matavimo indikatoriai skirtingose srityse. Tyrimo pagrindu baigiamas rengti mokslinio straipsnio *„Korupcijos įvairiose srityse paplitimo matavimo indikatoriai: ką jie atskleidžia apie korupcijos paplitimą Lietuvoje“* projektas. Minėtas tyrimas siejama su pastebėjimu, kad 1990 m. viduryje perėjus nuo idėjos, kad korupcija yra nematuojamas fenomenas, prie sutarimo, kad korupcijos matavimai galimi, svarstymai, kaip tai daryti iki šiol išlieka vieni iš pagrindinių mokslo atstovų ir praktikų, dirbančių kovos su korupcija srityje, darbuose.

Kintančios laike, erdvėje, įvairiomis formomis pasireiškiančios korupcijos pažinimas ir prieš ją nukreiptos priemonės yra neatsiejami nuo pastangų ją matuoti, t. y. pasinaudojant tam tikrais indikatoriais fiksuoti, kaip yra piktnaudžiaujama patikėta galia ir iššvaistomi ištekliai. Atliktu tyrimu ir ieškoma atsakymo į klausimą, kokiais indikatoriais ir kaip matuojamas korupcijos įvairiose srityse paplitimas.

Pirmiausia pasitelkus korupcijos matavimo įrankių raidos tarptautinėse institucijose apžvalgą apibendrinama, kad laikui bėgant korupcijos matavimo indikatoriai tobulėjo, atsižvelgiant į nustatytus jau sukurtų korupcijos matavimo indikatorių ribotumus ir trūkumus. Dėl korupcijos matavimo makrolygiu sudėtingumo šie indikatoriai tapo specifiškesni, t. y., be kita ko, suteikiantys duomenų ir apie įvairias korupcijos pasireiškimo sritis.

Įvertinus dvi pagrindines korupcijos duomenų rūšis – vadinamuosius „subjektyvius“ arba suvokimų ir „objektyvius“ arba patirties duomenis kaip pagrindą korupcijos indikatoriams, pripažįstama, kad patikimesnę ir objektyvesnę informaciją apie korupcijos įvairiose srityse paplitimą suteikia šių duomenų rūšių visuma. Suvokimai – „subjektyvių“ duomenų rūšis, dažniausiai surenkama apklausų metu – naudinga ir kaip pirmas žingsnis identifikuojant į korupciją linkusias sritis. Patirtys – „objektyvių“ duomenų rūšis, taip pat surenkama ir apklausų metu, be kita ko, naudinga matuojant korupcijos paplitimą atskiruose sektoriuose.

Tyrimo autorė nagrinėja ką atskleidžia korupcijos suvokimų ir patirčių duomenys apie korupcijos įvairiose srityse pasireiškimą Lietuvoje. Pasitelkti duomenys, gauti iš Korupcijos suvokimo indekso, Eurobarometro ir Lietuvos korupcijos žemėlapiu. Juos gretinant aiškinamasi, ar kokia nors apimtimi sutampa „subjektyvūs“ arba suvokimų ir „objektyvūs“, patirtimi pagrįsti duomenys. Daugiausia informacijos atskleidžiama apie kyšininkavimo paplitimą.

Pažymėtina, kad nepaisant valstybinio sektoriaus dominavimo, tam tikrose srityse (dantų priežiūros, kosmetinės chirurgijos, psichologinės terapijos, kai kuriose ambulatorinės priežiūros ir pirminės priežiūros srityse) privatus medicinos paslaugų sektorius vaidina reikšmingą vaidmenį Lietuvoje. Privačių sveikatos priežiūros įstaigų skaičius Lietuvoje šiuo metu siekia bemaž 3 tūkst. ir toliau didėja. Taigi, korupcijos šioje srityje apraiškų identifikavimo, paplitimo ir prieš jas nukreiptų priemonių situacijos tyrimas Lietuvoje laikytinas aktualiu ir buvo inicijuotas.

Tiesa, atliktas tyrimas skirtas ne visų, o tik dalies korupcijos apraiškų paplitimui asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiose privačiose įstaigose. Tyrime, siekiant atskleisti korupcijos apraiškų paplitimą teikiant privačias asmens sveikatos priežiūros paslaugas Lietuvoje, pirmiausia remiamasi sričių, kuriose privatus sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų sektorius didžiausias, apibūdinimu. Šis apibūdinimas orientuoja gilintis į konkrečias šiose srityse paplitusias apraiškas. Detalesniam ištyrimui atrinkta plačiau nagrinėti dvi korupcinių veikų rūšis: sveikatos pažymų ir kitų medicininių dokumentų klastojimą pacientų prašymu ir prastos kokybės paslaugas. Tiriamasis laikotarpis daugiausia apėmia 2015–2017 m.

Tyrimo rezultatai gauti informacijos, surinktos remiantis literatūros nagrinėjama tema, ypač mokslo darbų, tarptautinių ir Lietuvos institucijų pateiktų ataskaitų, žiniasklaidos publikacijų, teisėkūros analizės pagrindu, remiantis statistiniais duomenimis ir užfiksuotais faktiniais duomenimis apie padarytas korupcinio pobūdžio veikas (ikiteisminio tyrimo rezultatais ir teismų sprendimais), taip pat pasitelkus individualių interviu su ekspertais medžiagą ir kitus sociologinių apklausų duomenis. Tokia šaltinių įvairovė leidžia užtikrinti rezultatų patikimumą.

Nors ankstesniuose darbuose kelta hipotezė, kad korupcijos apraiškos viešajame ir privačiame asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sektoriuose savo ir pobūdžiu, ir paplitimu galimai skirtingos, atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad ir privačiame sektoriuje šios apraiškos neretai yra susijusios su neoficialiais mokėjimais. Tai patvirtinta abiejų nagrinėtų apraiškų – sveikatos pažymų ir kitų medicininių dokumentų klastojimo pacientų prašymu bei prastos kokybės paslaugų – atvejais.

Palyginus šias tirtas korupcijos apraiškas matoma, kad pirmoji iš jų išsiskiria plačiu paplitimu, kurį vaizdžiai iliustruoja ikiteisminio tyrimo duomenys ir teismų sprendimai. Antrosios paplitimą daugiau liudija ekspertinės įžvalgos. Pastarosiomis pasiremiant, nustatyta tik dalis šių apraiškų, nes jų visumos identifikavimas sudėtingas dėl šių paslaugų kokybės sąlygų ir kriterijų įvairovės. Prastos kokybės paslaugos kaip korupcijos apraiška reikalauja tolimesnio tyrimo ir sisteminimo. Abiem nagrinėtoms apraiškoms bendra, kad jos negatyviai veikia sveikatos rezultatus ir sveikatos apsaugos sistemą, todėl būtinos veiksmingos antikorpucinės priemonės. Nagrinėtos įsisenėjusių sisteminių korupcijos apraiškų problemos išsprendimas leistų sutelkti didesnę dėmesį į naujas veikas, kurios gali būti identifikuojamos kaip korupcinės ir kurios buvo tirtos kaip prastos kokybės paslaugos.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje (*„Kai kurios privačiame asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sektoriuje Lietuvoje paplitusios korupcijos apraiškos“*).

Kaip specifinė korupcijos privačiame sektoriuje raiškos forma tirta ir korupcija rinkimuose (rinkėjų papirkimas).

Rinkėjų papirkimas yra viena tų situacijų, kuomet sunku vienareikšmiškai pasakyti, su kokios srities – viešojo ar privataus sektoriaus – korupcija susiduriame. Reikšmingu šių laikų laimėjimu laikomas ne tik demokratinių rinkimų instituto atgaivinimas, bet ir balso teisės išplėtimas taikant visuotinių rinkimų principą, glaudžiai susijęs ir su po labai ilgo laiko „grįžusiomis“ senovės Graikijos polių demokratijoms būdingomis ilgą laiką pamirštomis ydomis, šiandien skatinančiomis tam tikra prasme naujai pažvelgti į korupcijos reiškinių.

Lietuvoje rinkėjų papirkimo problema ypač aktuali: praktiškai po kiekvienų Seimo ar savivaldybių tarybų rinkimų išaiškėja daug nederamo elgesio pavyzdžių, o su šia problema susijusių Konstitucinio Teismo išvadų teikimas tapo beveik rutina. Dėl rinkėjų papirkimo masiškumo kritiškai priartėta netgi prie rinkimų rezultatų anuliavimo grėsmės.

Atliekant tyrimą apie rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimą imtasi analizuoti pirmiausia rinkimų teisės aspektu. Išanalizuota šio korupcijos fenomeno faktinė situacija Lietuvoje, teisinio reguliavimo būklė ir jo praktinio taikymo problemos, iššūkiai, su kuriais susiduria institucijos ir visuomenė, siekdami skaidrių ir demokratinių rinkimų bei atitinkamai legitimaus politinių atstovaujamųjų institucijų formavimo ar referendumu sprendžiamo klausimo rezultato. Vertinama, kiek šiuo metu taikomos kontrolinės, poveikio ir antikorupecinės priemonės yra veiksmingos ir prisideda prie rinkimų (referendumo) įstatymų nuostatų, įtvirtinančių draudimą papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis, efektyvaus įgyvendinimo. Tyrimu siekiama atskleisti draudimo papirkti rinkėjus ir rinkimų teisę turinčius asmenis turinį ir tai, kaip jis suprantamas tiek subjektų, kuriems yra adresuotas, tiek pagrindinės jo laikymosi kontrolę atliekančios institucijos – Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) – praktikoje. Analizuojami konkretūs rinkėjų ir rinkimų teisę turinčių asmenų papirkimo pavyzdžiai. Taip pat analizuojama, kodėl Lietuvoje ši neteisėta rinkimų „agitacijos“ forma vis dar yra populiarė, nepaisant taikomų sankcijų ir vykdomos prevencinės veiklos. Dėmesys skiriamas ir VRK diskrecijos klausimų analizei bei teisinio reguliavimo nenuoseklumų identifikavimui ir įvertinimui.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje (*„Korupcija rinkimuose: rinkėjų papirkimų atvejų analizė“*).

Atskiros dėmesio susilaukė ir viena teisinė-organizacinė socialinės veiklos forma – tarp korupcijos privačiame ir viešajame sektoriuose esantys labdaros ir paramos fondai.

Tiek mokslinis, tiek ir apskritai viešasis diskursas korupcijos NVO sektoriuje klausimu yra skurdus. Dauguma užsienio šaltinių ją sieja su humanitarinę ir vystymosi pagalbą skurdžiose šalyse teikiančiomis organizacijomis. Tačiau duomenų apie korupcijos paplitimą humanitarinės pagalbos sektoriuje taip pat yra labai mažai. Lietuvoje NVO vaidmuo ir veiklos mastai teikiant šią pagalbą yra nežymūs. Tačiau uždraudus politines partijas ir politines kampanijas finansuoti juridinių asmenų lėšomis, kai kurios NVO formos tapo patrauklios siekiant apeiti apribojimus ir, be kita ko, siejant su potencialiu finansavimo neskaidrumu, ši tema tampa aktuali ir svarbi ne tik bendrame korupcijos kontekste, bet ir nacionalinio saugumo aspektu.

Tyrimu imamas pildyti minėtas spragas ir nagrinėjami korupcijos nevyriausybiniam sektoriuje klausimai. Pirmoji tyrimo dalis skirta korupcijos nevyriausybiniam sektoriuje teisinės sampratos aspektams, išryškinami specifiniai korupcijos požymiai nevyriausybiniame sektoriaus kontekste. Konstatuojama, kad Lietuvos teisės aktuose įtvirtinti apibrėžimai nėra pakankami korupcijos nevyriausybiniam sektoriuje reiškiniui apibūdinti, ir siūloma vadovautis platesniais tarptautiniuose

dokumentuose įtvirtintais apibrėžimais. Antroji tyrimo dalis skirta labdaros ir paramos fondų veiklos bei su tuo susijusių korupcinių rizikų analizei. Konstatuojama, kad šių fondų veikloje tiek sukurtų bei veikiančių teisinių mechanizmų, tiek ir taikomos praktikos aspektais trūksta skaidrumo. Todėl jie gali būti naudojami neteisėtai politinių partijų ar politikų veiklai finansuoti bei politinei reklamai skleisti, ypač tais atvejais, kai fondai veikia aktyviai politiniame gyvenime dalyvaujančio politiko vardu ar yra su tokiais politikais susiję.

Siūlomos ir (tai jau antrojo Programos uždavinio sritis) priemonės, kaip galima būtų padidinti tokių fondų veiklos skaidrumą. Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje („*Korupcija nevyriausybiname sektoriuje: politinė korupcija labdaros ir paramos fondų veikloje*”).

Įgyvendinant antrąjį Programos uždavinį (nors reikia pasakyti, kad daugumą atliktų tyrimų ir netgi jų pagrindu parengtų publikacijų nebūtų tikslu sieti tik su vienu iš dviejų Programos uždavinių sprendimu, nes įvairūs jų aspektai yra persipynę ir glaudžiai susiję) buvo analizuojamos kelios specifinės sritys (arba dėl savo svarbos esančios reikšmingesnės, arba anksčiau nesulaukę pakankamo mokslininkų dėmesio).

Šiame kontekste pirmiausia paminėtinas Lietuvos kontekste naujas korupcijos darbo santykių srityje (santykiuose tarp darbuotojo ir darbdavio) tyrimas. Tyrimo rezultatai interpretuojami ir skelbiami moksliniame straipsnyje „*Korupcija darbo santykiuose*” ir monografijoje.

Nepaisant fakto, kad korupcijos sąvoka nėra vartojama darbo teisės normose, atlikti tyrimai rodo, kad korupcija darbo santykiuose yra pakankamai plačiai paplitęs fenomenas. Todėl šis tyrimas yra skirtas korupcijos darbo santykiuose analizei ir yra orientuotas į korupcines situacijas, vykstančias įmonės viduje, santykių tarp darbuotojo ir darbdavio. Nors labiausiai gilinamasi į privačiajame sektoriuje veikiančias ir pelno siekiančias įmones, tačiau daugelis išsakytų teiginių ir išvadų gali būti išplėstos ir viešųjų juridinių asmenų bei jų darbuotojų santykiams, taip pat darbdaviams – fiziniams asmenims.

Atliekant tyrimą buvo nagrinėjamos korupcijos darbo santykiuose prielaidos ir samprata, korupcinės veiklos elementai ir jų ypatumai darbo santykiuose, taip pat korupcijos rizikos požiūriu vertinami atskiri darbo teisės institutai.

Gilinant į korupcijos darbo santykiuose prielaidas daroma išvada, jog korupciją darbo santykiuose įgalina šiuolaikinė įmonės prigimtis, grindžiama valdymo organams deleguotu įmonės valdymu. Be to, korupciją lemia ir darbuotojo turimi ir dėl to galimi pažeisti įgaliojimai. Klaidinga korupcines veikas sieti tik su aukščiausiais įmonės vadovais. Kiekvienas darbuotojas tam tikromis sąlygomis gali įgyti sprendimo priėmimo galią ir, atitinkamai, gali pradėti ja piktnaudžiauti. Taip pat tyrime sprendžiama korupcijos sąvokos ir sampratos darbo santykiuose problema. Žinia, darbo santykius reguliuojančiame Darbo kodekse korupcijos sąvoka nėra vartojama, tačiau pakankamai akivaizdu, kad korupcinio pobūdžio veikos yra būdingos ir darbo santykiams. Siekiant konstatuoti korupcines veikas darbo santykiuose svarbiausia nustatyti darbo sutartimi ar darbo įstatymais įtvirtintų pareigų neatitinkantį darbuotojo elgesį bei naudoti sau ar kitiems asmenims siekimą, tuo tarpu realios žalos požymio, kaip atskiro įrodinėtino būtinąjo požymio reikalavimas yra perteklinis, nes korupcinei veikai konstatuoti užtenka žalos grėsmės. Galiausiai šiame tyrime tiriama korupcijos darbo santykiuose pasireiškimo rizika atskiruose darbo teisės institutuose. Preziumuojant, jog korumpuotas elgesys yra tikėtinas, kai darbuotojo pareigos, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka nėra išsamiai apibrėžti, jo veikla yra susijusi su vienašaliu savarankišku sprendimų priėmimu, papildomų teisių, įpareigojimų ar lengvatų suteikimu ar atėmimu, bei nėra įtvirtinta tinkama darbuotojo kontrolė, atlikta darbo teisės institutai, kuriems būdingas tam tikrų vienašalių sprendimų priėmimas, todėl atitinkamai – ir didesnė korupcijos rizika, analizė. Daroma išvada, jog darbo teisei būdingas reguliavimas vietiniais teisės aktais sudaro sąlygas ir intensyvesniam korupcinių veikų

pasireiškimui. Ypatingai korupcijos rizika yra būdinga imperatyviomis teisės normomis mažiau reguliuojamam įsidarbinimo institutui, taip pat ir darbo apmokėjimo institutui.

Nors dėl ypatingo žiniasklaidos vaidmens visuomenėje (ko vertas jau vien „ketvirtosios valdžios“ titulas) vargu ar pateisinama, kad korupcija žiniasklaidoje Lietuvos (ir ne tik) moksliniame bei viešajame diskurse sulaukia ganėtinai nedaug dėmesio, yra specifinių tai lemiančių priežasčių. Visų pirma korupcija žiniasklaidoje yra latentinis reiškinys, kurį yra gana sudėtinga tirti. Antra, dažniausiai skiriama dėmesio žiniasklaidos vaidmeniui kovojant su korupcija (ypač politinė), o ne galimoms korupcinėms rizikoms pačiose visuomenės informavimo priemonėse, jų veikloje, santykiuose su politikais, partijomis ar verslo subjektais.

Laisva nuo įtakos žiniasklaida, skleidžianti objektyvią ir nešališką informaciją, yra labai svarbus demokratinės visuomenės elementas, todėl korupcija šioje srityje yra pavojingas reiškinys, galintis pakirsti visuomenės pasitikėjimą ne tik pačia žiniasklaida, bet ir demokratiniais institutais apskritai. Atsižvelgiant į tai, vykdant Programą, buvo atliktas tyrimas siekiant išanalizuoti korupcijos raiškos būdus bei neskaidrias praktikas Lietuvos žiniasklaidoje bei įvertinti galimos korupcijos prevencijos žiniasklaidos veikloje galimybes.

Remiantis atliktu tyrimu parengti du moksliniai straipsniai („*Korupcijos raiška ir neskaidrumas Lietuvos žiniasklaidoje*“ bei „*Korupcijos valdymas ir kontrolė žiniasklaidoje: korupcijos prevencija stiprinant visuomenės informavimo priemonių nepriklausomumą*“). Juose aptariamas korupcijos žiniasklaidoje fenomenas, jam būdingi bruožai, raiškos formos ir būdai įvairiose valstybėse, analizuojami gerosios praktikos pavyzdžiai kovojant su korupcija šioje srityje. Taip pat korupcijos raiška bei neskaidrumas nagrinėjami analizuojant konkretų Lietuvos atvejį. Atlikus teisinės bazės analizę, taip pat remiantis kokybinių interviu su ekspertais rezultatais, pateikiami pasiūlymai dėl galimų korupcijos prevencijos žiniasklaidos srityje priemonių.

Kaip itin probleminė sritis išskirta viešojo administravimo subjektų administruojamos viešinimui skirtos (daugiausia Europos Sąjungos struktūrinės paramos) lėšos, kurios galimai įsisavinamos per neskaidrius konkursus ir dažnai kaip tarpininkams veikiant viešųjų ryšių agentūroms, kurių veikla yra mažai reglamentuojama. Be to, tyrimo metu pastebėta, kad Lietuvos žiniasklaidos priemonės yra gana pažeidžiamos finansiškai (tai akivaizdžiai matyti regionuose). Kaip galimos korupcijos žiniasklaidoje prevencijos priemonės paminėtina mokymų bei konferencijų organizavimas, taip pat stipendijų už geriausius tiriamosios žurnalistikos tyrimus steigimas, skaidrumo apie žiniasklaidos priemonių valdymą didinimas.

Mokslinių tyrimų duomenimis, žiniasklaidos nepriklausomumas yra labai svarbus veiksnys siekiant korupcijos žiniasklaidoje prevencijos. Didesnis visuomenės informavimo priemonių nepriklausomumas susijęs su mažesniu žiniasklaidos sektoriaus korumpuotumo laipsniu. Atsižvelgiant į tai, analizuotos galimybės stiprinti žiniasklaidos nepriklausomumą Lietuvoje, pasitelkiant mokslininkų rekomendacijas ir gerosios užsienio valstybių praktikos pavyzdžius.

Tyrimo autorius be kita ko analizavo ir spaudos laisvės įtaką siekiant pažaboti korupciją tiek pačioje žiniasklaidoje, tiek ir visoje visuomenėje. Mokslinės literatūros ir atliktų empirinių tyrimų rezultatų analizė parodė, jog tarp spaudos nepriklausomumo ir korupcijos egzistuoja priežastinis ryšys. Žiniasklaida atlikdama savo kaip „sarginio šuns“ vaidmenį prisideda prie korupcijos prevencijos visuomenėje, nors tam tikrais atvejais gali turėti ir priešingą efektą, jeigu visuomenė „perkaista“ nuo nuolatinių korupcinių skandalų. Remiantis atliktu tyrimu, buvo konstatuota, kad korupcijos prevencija yra svarbi priemonė kovoje su korupcija, tačiau dėl sunkiai pamatuojamo poveikio ir kitų priežasčių dažniausiai lieka represinių priemonių šešėlyje, o žiniasklaida gali paveikti korupcijai sąlygas sudarančias visuomenines struktūras per savo atliekamas monitoringo ir informavimo bei sklaidos funkcijas. Be to, buvo pabrėžta ir tai, kad laisva spauda skatina politikų ir tarnautojų atskaitomybę visuomenei ir suteikia galimybę „nubausti“ korumpuotus asmenis per

rinkimus ir kitus demokratinis institutus. Nepriklausoma žiniasklaida viešindama korupcijos atvejus formuoja nepakančią korupcijai viešąją nuomonę ir taip prisideda prie skaidrumo didinimo bei veikia kaip prevencinė (atgrasanti) priemonė.

Kitas svarbus aspektas – buvo konstatuota, jog dauguma empirinių tyrimų pagrindžia, kad tarp spaudos laisvės ir korupcijos egzistuoja priežastinis ryšys. Didesnė spaudos laisvė lemia mažesnį korupcijos lygį, o jos trūkumas korupciją didina. Šis efektas yra dar stipresnis, jeigu egzistuoja stipri konkurencija žiniasklaidos rinkoje, didelė ekonominė laisvė ir aukštas demokratijos lygis. Atitinkamai, spaudos laisvės stiprinimas gali būti efektyvi netiesioginė korupcijos prevencijos priemonė, papildanti jau egzistuojančias konkretesnes Korupcijos prevencijos įstatyme numatytas priemones.

Kaip potencialios grėsmės spaudos nepriklausomumui buvo išskirtos tendencijos varžyti žiniasklaidos prieigą prie informacijos bei nustatyti ideologinę žiniasklaidos priemonių turinio kontrolę. Taip pat padaryta prielaida, kad sumažėjus spaudos laisvei Lietuvoje tai greičiausiai gali padidinti korupcijos mastą. Straipsnio išvadose nurodoma, kad žiniasklaidos nepriklausomumą galima stiprinti pasitelkiant įvairias teisinės, finansines ir šviečiamąsias priemones bei rekomenduojama atsisakyti iki šiol egzistuojančios baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą, tai paliekant civilinės teisės sričiai. Siekiant stiprinti spaudos laisvę taip pat pasiūlyta remti tiriamosios žurnalistikos projektus ir mokymus, steigti stipendijas ar apdovanojimus už geriausius tyrimus, skatinti skaidrumą visuomenės informavimo priemonių valdyme bei sprendimų priėmimo procesuose.

Korupcija energetikos sektoriuje taip pat specifinė tema. Taip yra visų pirma dėl šiame sektoriuje vykstančios milžiniškos finansinės apyvartos ir taip pat dėl jame vykstančių didelės vertės pirkimų. Šios temos ištyrimo aktualumą, be kita ko, ypač didina ir tai, jog bent kai kurios energetinius išteklius įsigyjantys įmonės (pirmiausia turima omenyje šilumos energija) ją realizuoja iš esmės monopolinėmis ar bent jau oligopolinėmis sąlygomis, o netgi kai tokių sąlygų nėra, akivaizdus kainų fiksavimo ir panašių susitarimų potencialas. Taigi, atitinkami pirkimai daro įprastinių konkurencijos mechanizmų nepaveikiamą įtaką produkto kainai ir daugybės vartotojų gerovei.

Kita vertus, energetikos įmonių veiklai (įrangai, infrastruktūrai, dideliems žaliavinių medžiagų pirkimams) reikalingų milžiniškų finansinių išteklių jos pačios paprastai neturi. Todėl reikiamas lėšas dažnai reikia skolintis iš finansinių institucijų. Tačiau šios institucijos, ypač pastaruoju metu, kelia vis didesnius reikalavimus, susijusius su korporatyvinių klientų vidiniais mechanizmais, užtikrinančiais ne tik tinkamą lėšų panaudojimą ir korupcijos apribojimą, bet ir apskritai deramą jų reputaciją. Jei šito stokojama, priėjimo prie reikiamų finansinių išteklių kaštai (kuriuos galiausiai padengia vartotojai arba valstybė) auga. Turint omenyje tai, kad energetikos ištekliai dažniausiai gaunami iš aukštu korupcijos lygiu pasižyminčių valstybių, atitinkamos rizikos išauga dar labiau.

Tyrimu buvo siekiama įvertinti korupciją energetikos sektoriuje veikiančius faktorius, taip pat ryšį tarp konkurencijos teisės numatomo reguliavimo ir bendrovių veiksmų, galinčių sukelti korupcinių problemų atsiradimą. Analizė diferencijuota, be kita ko, atsižvelgiant į tai, jog korupcijos formos priklauso nuo specifinių energijos šaltinių tiekimo grandinės ypatumų, šių šaltinių reikšmės vietinėje ir nacionalinėje ekonomikoje; kultūrinio, socialinio-politinio ir institucinio konteksto; netgi nuo to, kiek asmenų dalyvauja sprendimų priėmimo procese. Ne tik teisinės sistemos neefektyvumas arba skaidrumo stoka, bet ir netinkamai pasirinkti apskaitos metodai gali leisti paslėpti galimą piktnaudžiavimą. Taigi tyrime, remiantis konkrečiais pavyzdžiais iš viso pasaulio (įskaitant, bet neapsiribojant Lietuvos), analizuojamos įvairios korupcijos energetikos sektoriuje formos, priežastys bei sąlygos; identifikuojamos galimos antikorpucinės strategijos (ne tik makro-, bet ir atskirų bendrovių lygmeniu). Daug dėmesio skiriama korupcijos poveikiui darant specifinius konkurencijos teisės pažeidimus (ypač horizontaliųjų susitarimų ir

kainų fiksavimo, rinkų pasidalijimo arba pasikeitimo komerciškai jautria informacija kontekste). Pristatoma ir vertinama Europos Komisijos praktika susijusiais atvejais.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje („*Corruption risk mitigation in energy sector: Issues and challenges*“).

Tęsiant su energetikos sektoriumi susijusių problemų tyrimus buvo tirta interesų grupių įtaka energetikos sektoriuje ir jos atskyrimas naudojant lobistinės veiklos ir korupcijos kategorijas. Tyrimo pagrindu parengtas mokslinis straipsnis („*The promotion of Renewable energy sources: the distinction between lobbying and corruption*“).

Energijos šaltiniai paprastai yra skirstomi į tradicinius (neatsinaujinančius) ir atsinaujinančius. Šiuo metu pasaulyje daugiausia naudojami neatsinaujinantys energijos šaltiniai, kitaip vadinami iškastiniu kuru (akmens anglis, nafta, gamtinės dujos) ir branduolinis kuras. Visgi yra ypač skatintinas alternatyvių energijos šaltinių panaudojimas. Pagrindinės problemos, stabdančios AEEŠ panaudojimo energijos gamybai plėtrą, susijusios su tokios energijos sąlyginai aukšta savikaina atspirkimo periodu (išskyrus stambias hidroelektrines) dėl didelių pradinių investicijų. Tačiau po atspirkimo periodo (10–15 metų) AEI elektros energija tampa konkurencinga rinkoje, todėl ir skatinama. Išskirtini šie pagrindiniai AEEŠ naudojimo skatinimo mechanizmai: 1) iš anksto nustatytų kainų (skatinančių, t. y. aukštesnių, tarifų ar jų priedų, 2) kvotų sistema, apimanti žaliųjų sertifikatų ir konkurencinių kvotų sistemas. Vadovaujantis pirmuoju mechanizmu, nustatomos (aukštesnės) energijos, pagamintos naudojant AEEŠ, supirkimo kainos. Paprastai, tam tikru laikotarpiu (pvz., 15–20 metų) superkama visa tokia energija. Gali būti taikomas ne tarifas, o nustatoma „premija“, leidžianti gamintojams bendroje sumoje gauti aukštesnes pajamas už rinkoje par- duodamą energiją. Vadovaujantis antruoju mechanizmu, t. y. žaliųjų sertifikatų sistemos atveju, energija, pagaminta naudojant AEEŠ, parduodama rinkos kainomis, tačiau papildomus kaštus padengia tiekėjai ir vartotojai, kurie privalo supirkti nustatytą šios energijos kvotą, api- brėžtą žaliuosiuose sertifikatuose. Organizuojama prekyba žaliaisiais sertifikatais rinkos sąlygomis. Tiekėjai, nesupirkę AEEŠ sąlygomis pagamintos energijos, moka atitinkamas baudas. Interesų grupės energetikos sektoriuje labai aktyviai dalyvauja įvairiose konsultacijose, reiškia savo reikalavimus, teikia savus prioritetus, taip prisidedamos prie politikos formavimo. Jos nuolat stebi, kaip įgyvendinami jų tikslai ir atstovaujama interesams, suformuluotiems valstybės programose. Tokiu būdu interesų grupės atlieka savotišką valdžios veiklos kontrolės funkciją. Interesų grupės viešajame valdyme atlieka reikšmingą vaidmenį. Jos veikia lyg įrankis, kuris padeda užtikrinti piliečių teises ir galimybes dalyvauti formuojant valstybės politiką. Interesų grupės veikia kaip tarpininkas tarp visuomenės ir valstybės valdžios – informuoja visuomenę apie konkrečius klausimus, o valdžią supažindina su visuomenei aktualiais ir svarbiais klausimais. Taigi, galima teigti, jog aktyvus interesų grupių veikimas yra naudingas ne tik visuomenei, bet ir visai valstybei. Veiksmingas lobizmo reglamentavimas užtikrina sklandesnius informacijos mainus tarp viešosios valdžios ir interesų grupių, be to, šie mainai sukelia mažesnius nuostolius bendrajam interesui. Jis skatina visuomenės įsitraukimą į viešosios valdžios sprendimų priėmimą ir pilietinės visuomenės plėtrą. Valstybės subsidijuojama atsinaujinanti energija gali skatinti nusikalstamų asociacijų tarp verslininkų ir politikų, galinčių paveikti licencijavimo procesą, formavimąsi. Šie procesai prasideda Europos Sąjungos institucijoms svarstant naujus teisės aktų projektus, kurie turės būti taikomi valstybėse narėse. Šiose teisėkūros procedūrose ypač aktyviai dalyvauja įvairios interesų grupės. Vienas iš paskutinių pavyzdžių yra ES lygmeniu priimtas „Švarios energetikos paketas“, kuris nustato dar didesnius atsinaujinančios energetikos dalies nacionaliniuose energijos balansuose, procentus. 2019 m. pabaigoje priimtas vadinamasis „Žalioji susitarimas“ yra laikomas nauja augimo strategija, kurios tikslas - paversti ES sąžininga ir klestinčia visuomene, turinčia modernią, efektyviai išteklius naudojančią ir konkurencingą ekonomiką, kurioje 2050 m. nebus išmesta šiltnamio efektą sukeliančių dujų, o ekonomikos augimas bus atsietas nuo išteklių naudojimo. Šio

susitarimo svarstyme ypač aktyviai dalyvavo įvairios interesų grupės ir galutinės diskusijos lėmė dar aukštesnių tikslų įtvirtinimą. Vietoj ambicingo ekologinio fiskalinio aktyvizmo, susitarimas daugiausia pertvarko esamus Europos fondus, naudodamas pradinio finansavimo logiką, kad sutelktų privačiojo sektoriaus pinigais. Viešosios lėšos bus naudojamos prisiimti riziką dėl privataus verslo veiklos ir finansuoti „teisingo perėjimo“ mechanizmą. Nacionaliniu lygmeniu atitinkami reglamentavimai taip pat turės būti priimti, siekiant įgyvendinti minėtus tikslus. Esant skurdžiai veikiančioms institucijoms, net gerai parengta rinkos principais pagrįsta politika gali turėti neigiamą poveikį. Ši analizė yra aktuali toms šalims, kurioms paprastai būdinga didelė biurokratija, silpnos institucijos ir didelis atsinaujinančių išteklių potencialas.

Vertinant specifiskesnes korupcijos privačiame sektoriuje sritis taip pat buvo tirtas korupcijos ir sukčiavimo sporte teisinis reglamentavimas. Tyrimo rezultatus rengiamasi paskelbti moksliniame straipsnyje („*Cheating in chess: a call for integrated disciplinary regulation*”).

Atliekant tyrimą šachmatų sporto pagrindu buvo analizuojamos dvi nesąžiningo elgesio formos: kompiuterinis sukčiavimas ir manipuliacijos sporto varžybomis. Konceptualia prasme kompiuterinis sukčiavimas šachmatuose turi daug panašumų su technologiniu dopingu (pavyzdžiui – dviračių sporte), o manipuliacijos sporto varžybomis – su korupcija kitose sporto šakose. Tyrime atskleidžiama sukčiavimo sporte samprata, kompiuterinio sukčiavimo įrodinėjimo standartai ir metodai, taip pat manipuliacijų sporto varžybomis ypatumai šachmatų sporte ir atitinkamai šio pavojingo reiškinio įrodinėjimo problemos.

Kompiuterinio sukčiavimo įrodinėjimo procesas vyksta *inter alia* pasitelkiant statistinę amerikiečių profesoriaus K. Regano programą, kuria remiantis nustatomi nuokrypiai nuo vadinamojo „žmogiškojo“ žaidimo. Kitaip tariant, statistinė programa tikimybiniais būdais identifikuoja, jog tam tikros partijos galėjo būti sužaistos naudojant kompiuterines šachmatų programas, ir kad atitinkamo reitingo ir atitinkamos patirties šachmatininkas vien tik savo paties jėgomis deklaruojamo žaidimo lygio nepademonstruotų. Atitinkamo įrodinėjimo keblumas yra tas, kad šiuo metu pasaulyje yra labai nedaug ekspertų (iš esmės – vienintelis profesorius K. Reganas), gebančių taikyti šią programą. Todėl tyrimo pabaigoje formuojamos rekomendacijos išplėsti šią programą iki globalaus masto, apmokyti minėto profesoriaus asistentus ir įdiegti reikalingą techninę infrastruktūrą, tam kad šią programą gebėtų taikyti daugiau žmonių.

Manipuliacijos sporto varžybomis šachmatų sporte kol kas nebuvo įrodytos ir joks šachmatininkas ar varžybų organizatorius nebuvo nubaustas drausmine tvarka. To priežastys yra santykinai lakoniška teisinė bazė aptariamoje srityje, ribotos drausminių institucijų tyrimo galimybės, pranešėjų apsaugos nebuvimas. Atsižvelgiant į šias spragas tyrime siūloma įvesti inovatyvią taisyklę, *de facto* leisiančią bausti už prielaidas manipuliacijoms: turnyrų organizatoriai patys turėtų įrodyti, jog varžybos nebuvo sutartos (t.y. nebuvo manipuliuojamos), kitu atveju turnyras nebūtų Tarptautinės šachmatų federacijos (FIDE) reitinguojamas ir nebūtų suteikiami tarptautiniai titulai juos įvykdžiusiems sportininkams. Tokia taisyklė leistų efektyviai kovoti su manipuliacijomis sporto varžybomis net ir esant ribotiems drausminių institucijų (visų pirma FIDE Garbingo žaidimo komisijos) pajėgumams. Priešingu atveju be policijos ir kitų teisėsaugos institucijų pagalbos manipuliacijų sporto varžybų rezultatais nebūtų įmanoma įrodyti. Svarbu pažymėti, jog panašią taisyklę jau yra įvedusi Lietuvos futbolo federacija ir Tarptautinis sporto arbitražo teismas tokią inovatyvią teisėkūros praktiką toleravo.

Taigi tyrimas parodė, kad šachmatų sportas susiduria su rimtomis grėsmėmis. Tam kad būtų deramai kovojama su galimomis korupcijos ir sukčiavimo apraiškomis, būtinas ne vien teisinės bazės tobulinimas, bet ir ekspertinis švietimas bei suvokimas, jog šio sporto specifika reikalauja tiek teisinių, tiek statistinių, tiek techninių sprendimų.

Analizuojant korupciją sporte vykdančią Programą tirta ir korupcija pagrindinėje tarptautinėje futbolo organizacijoje – FIFA. Tyrimo pagrindu parengtas mokslinis straipsnis („*FIFA corruption case in a nutshell: lessons learned*“)

Žinia, Šveicarijos valdžia 2015 m. suėmė aukštus Tarptautinės futbolo federacijos (FIFA) pareigūnus. Kyšiai buvo mokami už tai, kad šalis būtų paskelbta čempionato šeimininke, o taip pat už sutarčių sudarymą pirmenybių pasiruošimo metu. Futbolo valdininkų laukė ekstradicija į JAV, kadangi jų valdžia kaltina juos korupcija, pinigų plovimu ir turto prievartavimu. Pareigūnų duomenimis, FIFA valdininkai gavo kyšių daugiau kaip už 150 mln. dolerių, o mokėjimai jiems buvo vykdomi per JAV bankus, dėl šios priežasties buvo taikoma JAV jurisdikcija. FIFA organizacija pavišino „Garcia ataskaitą“, kurioje tiriami kaltinimai didelio masto korupcija futbolo pasaulyje. Iš viso net 42 buvę FIFA darbuotojai yra suimti, teisiami arba vis dar laukia ekstradicijos į JAV. Kadangi JAV ėmėsi FIFA korupcijos bylos, visi įtariamieji teisiami pagal šios šalies įstatymus. Korupcija susijusi su federacijų valdymu. Todėl yra svarbu suprasti, jog ši organizacija neišspręs išankstinių susitarimų dėl rungtynių baigties problemos tol, kol nesusitvarkys valdymo problemų. Egzistuoja atskaitingumo problema. FIFA neturi patariamiosios tarybos, kuriai galėtų būti atskaitinga, o jos nariai, kurie deleguoja savo atstovus į kongresą, paprastai nebūna įsigilinę į FIFA reikalus. Kartais jie net nemoka kalbos ir yra priklausomi nuo FIFA lėšų. Keblumų kyla ir su jų statute įtvirtintomis nuostatomis - FIFA prezidentui leidžiama spręsti, kam bus skirtos lėšos. Pagal statutą nėra jokios korupcijos, tačiau vadovui yra suteiktos visos galios. Daugelis nacionalinių, tarptautinių federacijų susiduria su skaidrumo ir demokratijos trūkumu. Korupcija gali atsirasti renkant valdymo organus ar skirstant pinigus, kurie daugiausiai surenkami iš televizijos transliacijų teisių ir rėmėjų. Šios įplaukos skiriamos specialioms programoms, pavyzdžiui, skatinti moterų futbolą ar gerinti infrastruktūrą skurdesnėse šalyse. Tačiau ne visada pinigai naudojami pagal paskirtį. FIFA skandalas su šveicarų kompanija yra vienas tokių pavyzdžių. 2001 metais kai bankrutavo ši kompanija, buvo įrodyti jos ilgamečiai mokėjimai FIFA už leidimą transliuoti rungtynes. Atsižvelgiant į dabartinius mokesčius, šis teiginys atrodo ironiškas, tačiau darant prielaidą, kad FIFA iš tikrųjų turi gerą visų savo veiklos ir finansų sistemų vidaus kontrolės sistemą, kyla klausimas, kaip kilo šis skandalas. Vienas didžiausių iššūkių rizikos valdytojams ir auditoriams gali būti etikos nesėkmės ir nusikalstamas elgesys vyresniosios vadovybės tarpe. FIFA skandalas įrodo, kad įmonės gali turėti geriausius mechanizmus, kaip pašalinti beveik visą savo veiklos ir finansinę riziką, ir vis tiek sugebėti nepastebėti aukšto lygio vidaus korupcijos. Kita problema, kurią rizikos vadovai turėtų žinoti, yra besikeičiantis kyšininkavimo ir korupcijos suvokimas verslo pasaulyje. Prieš kelis dešimtmečius kyšiai ir korupciniai mokėjimai buvo norma daugelyje pramonės šakų ir šalių. JAV ėmėsi iniciatyvos pakeisti status quo įgyvendindamos Užsienio korupcijos praktikos teisės aktą ir skiria dideles baudas aukšto lygio įmonėms. Svarbu, kad verslo kontekste generalinis direktorius, finansų direktorius ir jų kolegos aiškiai suprastų, kad kyšininkavimas nėra toleruojama verslo praktika ir kad etika yra svarbi, tada kyšininkavimo rizika beveik visada sumažinama. Žinoma, ir toliau bus korporacijų, norinčių prisiimti kyšininkavimo riziką. Šių organizacijų rizikos valdytojų uždavinys yra suprasti, kur ši rizika yra didžiausia, ir tada įsitikinti, ar rizika yra tinkamai įvertinta ir atitinkamai priimti sprendimai. FIFA skandalas iškelia auditoriams ypatingą problemą, kadangi FIFA išorės auditorius pateikė aiškią nuomonę apie organizacijos finansinę atskaitomybę, tačiau liko nepastebėti ir nenustatyti įmonių pareigūnų korupciniai veiksmai. Praktiškai vadovų kyšio gavimą yra daug sunkiau nustatyti nei mokėjimų, nors pastariesiems paprastai reikia plačiai naudoti stebėjimo technologijas, kad būtų galima nustatyti. Iššūkis yra veiksmingai įvertinti riziką ir nustatyti, ar ji tinkamai valdoma. Rizika, kylanti dėl kyšininkavimo ir korupcijos, taip pat kaip jos klasifikuojamos, palyginti su kitomis rizikomis, gali labai skirtis įvairiose organizacijose, ir tai taip pat turėtų atsispindėti rizikos vertinimo procese. Organizacija turėtų patvirtinti elgesio kodeksą, kuriame turėtų būti nustatytos darbuotojų, rangovų

ir pardavėjų etiško elgesio taisyklės. Organizacija turėtų patvirtinti vidaus politiką, kuri turi būti stebima ir peržiūrima reguliariai. Elgesio taisyklės turi būti skelbiamos, o elgesio kodeksas turėtų būti įtrauktas į darbuotojų vadovą ar kitą darbuotojams pateikiamą medžiagą ir reikalaujama, kad visi darbuotojai jį peržiūrėtų ir pasirašytų. Priminimai turėtų būti pateikiami apie tai darbuotojų naujienlaiškiuose arba susitikimuose ir mokymuose. Turi būti aiškiai komunikuojama, kad organizacija netolerantiška neetiškam elgesiui, taip pat netoleruoja korupcijos ir, jei reikia, patraukia baudžiamojon atsakomybėn. Norint apsaugoti organizaciją nuo korupcijos ir sukčiavimo, būtina nuodugniai patikrinti esamus ir potencialius darbuotojus ar partnerius. Trečiųjų šalių partneriai turėtų būti visapusiškai tikrinami, taip pat turi būti tikrinami viešieji ir teisiniai įrašai bei tiriama jų verslo istorija.

Vis dėlto 2 Programos uždavinio esmė – konkrečių prevencijos priemonių (ne tik joms reikšmingų prielaidų) analizė. Todėl jį įgyvendinant buvo atliekamas dar vienas (šalia darbo santykių analizės priemonių) iki tol Lietuvoje niekuomet sistemiškai neatliktas tyrimas, kurio objektas – civilinių gynimo būdų taikymas korupcinių veikų atveju privačiame sektoriuje. Tyrimo pagrindu parengta mokslo studija („*Civilinių gynimo būdų taikymas korupcinių veikų atveju privačiame sektoriuje*“).

Korupcijos užkardymas tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose visų pirma yra siejamas su viešosios teisės, o ypač – su baudžiamosios teisės taikomomis priemonėmis ir sankcijomis. Toks teisinis reguliavimas nulėmė, jog Lietuvoje korupcijos ir prieš ją nukreiptų teisinių priemonių tyrimai iki šiol buvo iš esmės išimtinai baudžiamosios ar kitų viešosios teisės sričių ekspertų dėmesio centre, o patys tyrimai ir apsiribodavo tik viešosios teisės sankcijomis. Tuo tarpu civilinių gynimo būdų galimas pritaikymas likdavo nuošalyje. Toks civilinės teisės ignoravimas negali būti pateisinamas nei teoriniu, nei, svarbiausia, praktiniu požiūriu. Civilinių gynimo būdų taikymas pasižymi visa eile privalumų, kurie reikšmingai gali papildyti ir išplėsti baudžiamosios teisės sankcijas: lankstesnė ir platesnė neteisėtumo samprata, žalą padariusio asmens kaltės prezumpcija, kai kuriais atvejais palankesnis nukentėjusiam asmeniui senaties terminų skaičiavimas, patirtų nuostolių kompensavimas nukentėjusiam asmeniui ir kiti.

Šiuo tyrimu, pirma, tiriama kiek veiksmingai esamos civilinės teisės normos ir institutai gali būti naudojami korupcinių veikų pasekmių atžvilgiu, antra, nustatomos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama siekiant taikyti civilinius gynimo būdus, ir trečia, pateikiami pasiūlymai bei gairės, įgalinančios platesnį ir veiksmingą civilinių gynimo būdų taikymą. Tyrimas pasižymi dviem svarbiais aspektais. Pirmiausia, yra orientuotas tik į korupciją privačiajame sektoriuje, nors tyrimo metu gautos išvados galėtų būti *mutatis mutandis* taikomos ir korupcijos viešajame sektoriuje atžvilgiu. Antra, tyrimas yra apribotas civilinių gynimo būdų taikymu ir nesiejamas tik su civiline atsakomybe (civilinė atsakomybė yra tik vienas iš galimų gynimo būdų), nes veiksmingas nukentėjusių nuo korupcijos asmenų gynimas gali reikalauti taikyti skirtingus gynimo būdus.

Tyrimo metodologiniu pagrindu yra užsienio doktrinoje pasiūlytas trišalis kyšio davėjo, atstovo ir atstovaujamojo modelis, kuriuo remiantis yra skiriamos dvi sutartys: susitarimas dėl kyšio ir pagrindinė sutartis. Atsižvelgiant į šias sutartis, studijoje gilinamasi į pagrindinius civilinius gynimo būdus: sutarčių pripažinimą negaliojančiomis, restituciją, neteisėtų veiksmų nutraukimą ir žalos atlyginimą, detaliam išanalizuojant kiekvieno nurodyto gynimo būdo taikymo korupcinių veikų atveju galimybes ir problemas.

Tyrimo metu nustatyta, jog vertinant sandorių negaliojimo požiūriu, pagrindinis susitarimo dėl kyšio negaliojimo pagrindas yra tokio sandorio prieštaravimas viešajai tvarkai ir gerai moralei. Pagrindinės sutarties atveju veiksmingiausi nuginčijimo pagrindai yra sandorio negaliojimas dėl apgaulės bei šalies atstovo piktavališko susitarimo su antrąja šalimi pagrindas, taip pat civiliniam atstovui pažeidus jam suteiktas teises. Priklausomai nuo konkretaus sandorio negaliojimo pagrindo

taikymo, korupcinių susitarimų pasekmių atžvilgiu bus taikoma abišalė restitucija, vienašalė restitucija arba restitucijos netaikymas. Draudimas atlikti neteisėtus veiksmus, skirtingai nuo kitų civilinių gynimo būdų, yra skirtas ne korupcinių veikų pasekmėms pašalinti, tačiau nutraukti pačią korupcinę veiką ar neleisti jai prasidėti. Tuo tarpu dėl savo kompensacinės funkcijos žalos atlyginimo reikalavimai yra itin reikšmingi nukentėjusiems nuo korupcinės veikos asmenims, ir ypač – tretiesiems asmenims, kuriems kitų gynimo būdų taikymas patirtos žalos negali atlyginti. Visgi susiduriama su neaiškumais apskaičiuojant patirtos turtinės žalos dydį.

Minėtą problematiką papildant potencialiai itin reikšmingu ir Lietuvos teisei visiškai nauju civilinio konfiskavimo institutu ši analizė nuosekliai užbaigiama monografijoje („*Korupcija privačiame sektoriuje*”).

Pažymėtina, kad minėtoje monografijoje analizuojamos bei vertinamos ir kitos teisinės bei organizacinės korupcijos privačiame sektoriuje prevencijos priemonės (baudžiamoji teisė ir savireguliacija).

Tad apjungus baudžiamąją teisę (kaip kraštutinę priemonę, kurios, beje, neretai net nenorima matyti kaip tinkamo instrumento reaguojant į korupciją privačiame sektoriuje), darbo teisę, civilinę teisę (su kažkur tarp civilinės ir baudžiamosios teisės esančiu ypatingu civilinio konfiskavimo teisiniu institutu) ir savireguliaciją monografijoje pateikiama bemaž išsami teisinio „arsenalų” analizė.

Pažymėtina, kad kaip *sui generis* prevencinė priemonė Programos įgyvendinimo metu buvo analizuojama ir dar viena ypatinga tema – teisinė atsakomybė už specifine korupcijos forma laikytinus akademinės etikos pažeidimus.

Teisinė atsakomybė už akademinį nesąžiningumą yra vienas iš socialiniu požiūriu aktualių, tačiau nepelnytai mažai dėmesio teisėtyroje sulaukiančių klausimų. Akademinės etikos kontrolieriaus surinktais duomenimis, 2015 metais Lietuvos aukštosiose mokyklose buvo nustatyta 218 akademinės etikos pažeidimų, tačiau panašu, kad šie skaičiai tik ledkalnio viršūnė (ypač todėl, kad nustatę atitinkamą faktą dėstytojai, tiek nenorėdami griežtų padarinių, tiek stokodami įrodymų, dažnai nepradeda oficialių procedūrų). Apklausose apie aukštųjų mokyklų studentų nesąžiningumą Lietuvoje tik apie ketvirtadalis pačių studentų teigia, kad akademinis nesąžiningumas jų aplinkoje visai nepaplitęs. Du penktadaliai studijuojančių respondentų mano, kad jų fakultete yra paplitęs ar greičiau paplitęs svetimo darbo dalių pateikimas kaip savo; 12 proc. teigia, kad jų fakultete „labai paplitęs“ rašto darbo pirkimas, 16 proc. – kad „labiau paplitęs“. Temos aktualumą patvirtina ir tai, kiek daug dėmesio viešajame diskurse buvo skirta įtarimui, kad vienos iš Lietuvos aukštųjų mokyklų rektoriaus mokslo darbas yra iš dalies plagiatas.

Taigi, vykdant Programą atliktas tyrimas, kurio tikslas – įvertinti už akademinės etikos pažeidimus Lietuvos įstatymuose numatytos atsakomybės atitiktį iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiam teisės sistemos nuoseklumo imperatyvui (t. y. ar teisinės atsakomybės sistema yra nuosekli ir nesudaro prielaidų už vienodai pavojingus pažeidimus taikyti skirtingo lygmens ir intensyvumo priemones apimančią atsakomybę). Šiam tikslui pasiekti pirmiausia (1) apžvelgiami Lietuvoje vyraujantys akademinės etikos normų turinio bruožai, identifikuojama, kokiomis formomis Lietuvoje studijose ir moksle gali pasireikšti nesąžiningumas. Toliau (2) yra pristatoma teisinę atsakomybę numatančių normų, kurios galėtų būti taikomos už akademinį nesąžiningumą, analizė. Vertinant, ar norma taikytina, yra logiškai tiriamos jų formuluotės bei aptariami teismų praktikoje išskiriami jų taikytinumo ribų identifikavimo kriterijai. Galutiniame tyrimo etape (3) įvertinamas įstatymuose įtvirtintos atsakomybės sistemos suderinamumas su teisės sistemos nuoseklumo imperatyvu. Tai atliekama ypač atsižvelgiant į tai, kurie pažeidimai yra kriminalizuoti ir kurie – ne. Į tyrimo objektą patenka atsakomybė pagal viešosios teisės normas, kadangi jos paskirtis sietina su viešuoju interesu užtikrinti mokslo ir studijų procesų skaidrumą. Atitinkamai

civilinė atsakomybė į tyrimo objektą netraukiama, nes jos pagrindinis tikslas yra apginti konkretaus asmens pažeistas civilines teises, o pasireiškiant akademiniam nesąžiningumui paprastai yra pažeidžiamas viešasis interesas ir žala kitų asmenų interesams dažniausiai arba nesudaro *locus standi* kreipimuisi į teismą ginti savo teises, arba nukentėjęs asmuo net nesužino apie padarytą pažeidimą.

Tyrimo rezultatai paskelbti moksliniame straipsnyje („*Teisinė atsakomybė už akademinės etikos pažeidimus*“).

Antrojo Programos uždavinio kontekste atskiro paminėjimo vertas tyrimas korupcijos rizikų valdymo nevyriausybiniam sektoriuje tyrimas. Tyrimo pagrindu parengtas mokslinis straipsnis („*Corruption risk management issues in non-governmental organisations*“).

Pastebima tendencija, kad labiau akcentuojamos ir aktualizuojamos korupcijos apraiškos viešajame sektoriuje – korupcija stereotipiškai įsivaizduojama tik kaip šio sektoriaus problema, tačiau abu sektoriai yra persipynę, griežtos ribos tarp jų nėra ir ji neturėtų būti dirbtinai kuriama, nes korupcija egzistuoja privačios ir viešosios srities sandūroje, kai ji atsiranda, taisyklės, būdingos viešajai sričiai, yra pažeidžiamos, kad būtų galima pasiekti naudos privačioje srityje.

Trūksta privataus sektoriaus korupcijos suvokimo, o situaciją galima vadinti net paradoksalia, kuomet socialinių mokslų atstovai diskutuoja šia tema nerasdami vieningo sutarimo koks reiškinys tai yra. Neretai teigiama, kad privatus sektorius turi pats spręsti vidaus problemas ir papildomo kišimosi šiai sričiai visiškai nereikia. Kaip pavyzdys pateikiami verslininkų tarpusavio susitarimai, kurie labiau siejami su verslo etika ar sąžiningos konkurencijos principais, o kovą su tokia korupcija dėl lėšų ir pareigūnų stygiaus siūloma palikti verslo asociacijoms ar pačių verslininkų sąžinei. Šiuo atveju pagrindinėmis korupcijos aukomis tampa visuomenė - vartotojai, kurių teisėtus interesus valstybė privalo užtikrinti ir ginti. Empirinių žinių stoka apie privataus sektoriaus korupcijos mastą, rimtumą ir nuostolius, neturėtų formuoti požiūrio, kad ši problema yra nesvarbi ar mažiau svarbi už viešojo sektoriaus korupciją. Nevyriausybiniams organizacijoms laikomos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos (išskyrus, kurių vieninteliai steigėjai yra valstybinės ir / ar savivaldybių institucijos), kurios veikia nepriklausomai nuo valdžios ir valdymo institucijų, taiko nepelno paskirstymo principą, turi savivaldą, veikia savanoriškumo principu, tarnauja visuomenės labui. Nevyriausybines organizacijas teikia paslaugas savo nariams ar klientams, atstovauja interesams, aktyviai dalyvauja visuomenės reikalų sprendime, teikia savitarpio pagalbą.

Korupcijos apraiškos nevyriausybinių organizacijų veikloje yra labai jautrus klausimas. Todėl yra svarbu identifikuoti ir suprasti, kokie veiksmai ar neveikimas yra laikomas korupcijos požymių. Nevyriausybines organizacijas dažnai vengia kalbėti apie korupciją dėl baimės prarasti finansavimą vykdomiems projektams, ar galimai blogos reputacijos viešojoje erdvėje. Dėl to šias problemas tampa dar sunkiau identifikuoti ir pasiūlyti sprendimo būdus. Todėl labai svarbu siekiant suvaldyti šiuos rizikos veiksnius, nevyriausybiniams organizacijoms įdiegti rizikos valdymo programas, kurios apimtų šiuos etapus: rizikos identifikavimą, rizikos analizę, prioritetų nustatymą, rizikos sumažinimą ir rizikos stebėjimą.

Rizikos identifikavimas – jau pats pavadinimas nusako, jog šiame etape pirmiausiai yra identifikuojama konkreti projekto rizika. Tam sudaromas sąrašas visų galimų rizikų, kurios neigiamai gali paveikti projektą ir lemti nesėkmingą jo užbaigimą. Rizikos analizės etape įvertinama, kokia tikimybė, kad atitinkama rizika išsivys. Taip pat įvertinama, kokią įtaką projektui toji iškilusi rizika padarytų. Rizikų poveikiui arba rizikų pasirodymo tikimybei sumažinti naudojamos tam tikros priemonės. Kiekviena tų priemonių kainuoja, o dažnai ir labai nepigiai. Todėl tikslinga kiekvienai rizikai iš identifikavimo etape sudaryto sąrašo nustatyti prioritetus.

Svarbus rizikos valdymo etapas – rizikos sumažinimas. Pastarasis etapas apima rizikos panaikinimą. Jei neįmanoma rizikos visiškai panaikinti, tuomet šiame etape sudaromi planai, kurie

leidžia sumažinti konkrečios rizikos iškilimo tikimybę. Paskutinis rizikos valdymo etapas – rizikos stebėjimas. Tiek pačios rizikos esmė, jos svarba ir poveikis projektui, taip pat rizikos iškilimo tikimybė kinta vykdamas projektą. Todėl siekiant efektyvaus rizikų valdymo ir projekto sėkmės, privalu vykdyti nuolatinį projekto stebėjimą. Pažangios organizacijos aktyviai reaguoja į pokyčius išorinėje verslo aplinkoje ir vidiniuose procesuose, atsižvelgdamos ne tik į esamą padėtį, bet ir siekdamos įvertinti galimus pasikeitimus. Nors daugelis organizacijų yra įdiegusios pažangius veiklos planavimo modelius ir metodus, rizikų įvertinimas planavimo metu dažnai atliekamas nesistemiškai ir intuityviai, o rizikos valdymo planas apskritai nėra parengiamas. Dėl šios priežasties problemas tenka spręsti joms pasireiškus, kartais gerokai per vėlai. Nors rizika dažnai suprantama kaip galimas neigiamas poveikis organizacijos veiklos tikslams, kompleksinė rizikos valdymo sistema turi įvertinti ir teigiamus neapibrėžtumų aspektus – galimybes. Tokiu būdu padidinama rizikos valdymo sistemos pridėtinė vertė, aiškiau suvokiamos ne tik grėsmės, bet ir su pokyčiais susijusios augimo ir plėtros galimybės.

Analizuojant specifinius sektorius buvo tiriamos galimos korupcijos rizikos lobizmo srityje ir jų prevencijos galimybės.

Nepaisant to, kad lobistinė veikla yra vienas esminių liberaliosios demokratijos bruožų, vienas iš piliečių dalyvavimo valdant savo šalį elementų, netinkamas lobistinės veiklos reguliavimas gali būti korupcinių veikų, ypač papirkimo ir prekybos poveikiu, atsiradimo rizikos veiksnys. Lobistinė veikla, tinkamai jos nereguliuojama, gali sukelti interesų konflikto situacijas politikams bei kitiems sprendimų priėmėjams. Studijoje siekiama atsakyti į klausimą – kur egzistuoja riba, kada lobistinė veikla tampa neteisėta, kokiais atvejais neteisėta lobistinė veikla gali virsti papirkimu, o kokiais atvejais – prekyba poveikiu, kokia linkme turėtų būti orientuojama teisėkūra, siekiant sumažinti lobistinės veiklos keliamas rizikas. Analizuojant šiuos klausimus remiamasi lobistinę veiklą tyrinėjusių teoretikų darbais, tarptautiniais ir regioniniais dokumentais, epizodiškai pasitelkiami statistiniai duomenys, nacionalinės žiniasklaidos tekstai. Pagrindiniai analizuoti objektai – lobistinės veiklos reguliavimas Lietuvoje, analizuojamas remiantis užsienio autorių teoriniais darbais, įvertinant nacionalinį reguliavimą tarptautiniame kontekste, atsižvelgiant į valstybių teisinių sistemų skirtumus; bei teismų praktika, susijusi su prekyba poveikiu ir neteisėta lobistine veikla, išryškinant esminius teismų išaiškinimų punktus, kurie gali būti reikšmingi siekiant ateityje mažinti politinę korupciją, susijusią su lobistine veikla. Darbas atliktas naudojant aprašomąją, turinio analizę, taip pat pasitelkta diskurso analizė bei statistinių duomenų analizė.

Tyrimą sudaro trys pagrindiniai elementai. Pirmiausia analizuojama lobistinės veiklos samprata, išryškinant jos elementus ir pagrindines reguliavimo gaires. Daroma išvada, kad teisiškai apibrėžiant lobistinę veiklą turi būti suvokiama, kad dėl neigiamos šios veiklos sąvokos konotacija viešojoje erdvėje lemia, kad daugelis interesų grupių siekia išlikti lobistinės veiklos reguliavimo užribyje ir į tai turi būti tinkamai atsižvelgta.

Taip pat analizuojamos su lobistine veikla susijusios rizikos, atskirai išskiriant prekybos poveikiu reglamentavimo analizę ir teismų praktiką, susijusią su prekyba poveikiu bei (nors ir labai negausia) neteisėta lobistine veikla. Daroma išvada, kad pagrindiniai aspektai, lemiantys skirtumą tarp lobistinės veiklos ir prekybos poveikiu, yra šie: pirma, asmens galimybės daryti poveikį tik konkrečioms politikams ar sprendimų priėmėjams yra būdingos prekybos poveikiu atveju – t. y. egzistuojant situacijai, kai asmens galimybės daryti poveikį politikams ar sprendimų priėmėjams nulemia šio asmens profesinė padėtis, socialiniai ryšiai, giminystės ar svainystės ryšiai ir pan. Šiame kontekste svarbu tai, kad kuo svarbesnes pareigas asmuo užima, tuo jo galimybės daryti poveikį yra didesnės, t. y. apima platesnį asmenų ratą; antra, naudos, kurią gauna politikas ar sprendimų priėmėjas, legitimumas. Tuo atveju, jei politikas gauna naudą kaip reikalingą informaciją (pvz., sužino apie negeroves ar teisinio reguliavimo spragas, kurios vyksta, pavyzdžiui,

aplinkosaugos srityje) ir pasinaudoja šia informacija registruodamas teisės akto projektą ir skatindamas jį priimti, dalyvaudamas viešose diskusijose ir gindamas viešąjį interesą, jis didina savo politinį kapitalą, gerina savo reputaciją ir potencialiai didina savo šansus būti perrinktas ar atveria sau kitas karjeros galimybes. Tačiau jei tai tiesioginė asmeninė nauda – pinigai, pažadas gauti pinigus sau ar savo partijai ateityje, pažadas, kad bus priimtas palankus sprendimas šio politikos ar sprendimų priėmėjo giminaičių ar artimų žmonių atžvilgiu, arba pažadas neviešinti šį politiką ar sprendimų priėmėją kompromituojančios informacijos – tokiu atveju galima išvelgti prekybos poveikiu elementus. Taip pat šioje dalyje analizuojamos prekybos poveikiu kriminalizavimo Lietuvoje aplinkybės bei teismų praktika dėl prekybos poveikiu ir kitų su neteisėta lobistine veikla susijusių veikų, vertinama, kodėl teismų praktikoje kyla problemų taikyti baudžiamąją atsakomybę už prekybą poveikiu politiniu lygmeniu.

Galiausiai analizuojamas lobistinės veiklos reglamentavimas – apžvelgiama lobistinės veiklos reguliavimo tarptautinė patirtis, taip pat tyrinėjamas lobistinės veiklos reguliavimas Lietuvoje. Preziuruojama, kad lobistinės veiklos teisiniu reguliavimu, *inter alia*, keliamas tikslas sumažinti lobistinės veiklos keliamas neteisėtų veikų rizikas. Šiuo tikslu studijoje atskirai aptariamas poreikis skirtingai reguliuoti lobistinę veiklą skirtingose teisinėse sistemose bei mūsų šalies lobistinės veiklos reguliavimo aspektai ir galimos tobulinimo kryptys kitų politinės korupcijos prevencijos priemonių kontekste. Daroma išvada, kad lobistinės veiklos skaidrinimas turėtų būti taikomas kompleksiskai su kitomis priemonėmis, prisidedančiomis prie galimybių identifikuoti politikų ar kitų sprendimų priėmėjų nesąžiningus veiksmus, kai priimamas atlygis už sprendimų inicijavimą ar priėmimą, tokiomis, kaip reikalavimas politikams deklaruoti savo turtą ir pajamas, pareiga deklaruoti privačius interesus, pareiga nusišalinti priimant sprendimus, nustojus eiti pareigas, draudimas dirbti įmonės ar jos kontroliuojamos įmonės vadovaujančiais asmenimis, taip pat draudimas sudaryti sandorius ar naudotis lengvatomis su įmonėmis, su kuriomis jis buvo susijęs eidamas pareigas, efektyvus politinių partijų bei politinių kampanijų finansavimas, atitinkami saugikliai dėl interesų konfliktų viešųjų pirkimų bei labdaros ir paramos teikimo srityse.

Tyrimo pagrindu išleista mokslo studija („Galimos korupcijos rizikos lobizmo srityje ir jų prevencijos galimybės”).

Minėto tyrimo rezultatai praplėsti papildomu tyrimu, kuriuo pagal specialų modelį siekiama nustatyti ar su lobistine veikla susiję prevencinės priemonės yra įtvirtintos Lietuvoje ir ar tos, kurios įtvirtintos, yra pakankamos. Siekiant pastarojo tikslo, sukurtas ir straipsnyje pristatytas teisinių korupcijos prevencijos aspektų lobizmo srityje analizės karkasas. Lietuvos atvejis yra tiriamas, pasitelkus šį karkasą, identifikuojant 1) teisinių priemonių, didinančių tikimybę, kad lobizmas taps korupcijos pakaitalu, bei 2) teisinių saugiklių, mažinančių tikimybę, kad korupcija taps lobizmo papildiniu, egzistavimą ir mastą. Lietuvos atvejis nagrinėjamas Rytų ir Vidurio Europos regiono kontekste, *inter alia*, lyginant jį su atitinkama Lenkijos teisinio reguliavimo praktika.

Atliktas tyrimas leidžia daryti dvi pagrindines išvadas. Pirma, kalbant apie teisines priemones, skirtas tikimybės, kad lobizmas pakeis korupciją, didinimui, nustatyta, kad Lietuvos teisiniam reguliavimui yra būdingos tik dvi iš trijų tokių priemonių ir tik dalinai. Šiuo atžvilgiu reguliavimas yra nepakankamas ir neišsamus. Antra, saugiklių, skirtų mažinti tikimybę, kad korupcija taps lobizmo papildiniu, mastas yra per mažas. Palyginimui, Lenkijoje įtvirtinta daugiau tirtų teisinių priemonių nei Lietuvoje, tačiau abiejose šalyse šių priemonių išvystymo lygmuo labai panašus.

Nors kai kurie korupcijos prevencijos kontekste esminiai lobizmo reguliavimo parametrai ir kai kurie nagrinėjami saugikliai šalyje nustatyti tinkamai, tačiau identifikuota keletas reguliavimo trūkumų: 1a) nepagrįstos išimties iš reguliavimo subjektų rato ir, 1b) pertekliniai lobistinės veiklos vykdymo apribojimai, 1c) nepakankama reguliavimo diversifikacija; 2.a) nepakankamas viešosios valdžios atstovų elgesio etikos taisyklių išvystymo lygmuo, 2b) „besisukančių durų“ nuostatų ir 2c) lobistų klientų bei trečiųjų asmenų etikos taisyklių nebuvimas ir 2d) neatgrasančios finansinės

sankcijos administracinės atsakomybės kontekste. Šie trūkumai gali būti pašalinti, tačiau norint tai padaryti, būtina kompleksinė prieiga, pradedant nuo teisinio reguliavimo karkaso (re)formavimo.

Pastarojo tyrimo rezultatai atspindimi moksliniame straipsnyje („Legal Means of Corruption Prevention in the Field of Lobbying: The Case of Lithuania”).

Viena iš su korupcija susijusių specifinių privataus sektoriaus sričių (ir deja, iki šiol iš esmės nenagrinėta) yra teisinių paslaugų teikimas. Apskritai suvokimas, kad teisininkai ir teisinės paslaugas teikiančios įmonės yra susiję su korupcija, yra paplitęs gana plačiai. Bet moksliniuose tyrimuose tai neatsispindi. Nors įvairios korupcijos prevencijos priemonės turėtų būti taikomos integruotai, šiame kontekste teisinėms priemonėms suteikiamas išskirtinis vaidmuo. Tad Programos įgyvendinimo metu atlikto tyrimo objektas – teisinių korupcijos prevencijos priemonių teisinių paslaugų teikimo srityje egzistavimas ir mastas Lietuvoje ir (kadangi Lietuvoje neturėdami atitinkamų tyrimų susiduriame su poreikiu su kažkuo pasilyginti) – Niujorko valstijoje. Siekiant iširti pastarąjį objektą, sukurtas ir straipsnyje pristatytas teisinių korupcijos prevencijos aspektų teisinių paslaugų teikimo srityje analizės karkasas. Lietuvos ir Niujorko valstijos atvejai tiriami, pasitelkus šį karkasą, identifikuojant (1) bendrųjų etikos nuostatų ir (2) teisinių saugiklių, mažinančių tikimybę, kad korupcija taps (2.1) teisinių paslaugų papildiniu ar (2.2) kliūtimi šių paslaugų teikimui, egzistavimą ir mastą. Problema tiriama, žvelgiant iš platesnės perspektyvos, lyginant gana nutolusias jurisdikcijas, kurios grindžiamos skirtingomis teisinėmis tradicijomis, kontinentine ir bendrąja teise, tačiau korupcijos kontrolės požiūriu yra labai panašios.

Lyginamoji teisinių korupcijos prevencijos priemonių teisinių paslaugų teikimo srityje analizė leidžia daryti dvi pagrindines išvadas. Pirmą, nors lyginamos jurisdikcijos skiriasi reikšmingai, šiose jurisdikcijose įtvirtintos teisinės korupcijos prevencijos priemonės yra iš esmės tapačios. Antra, nustatyti ir tam tikri tirtų atvejų skirtumai, pagrindiniai iš jų slypi teisinio reguliavimo diversifikacijoje pagal teisėkūros subjektą ir analizuotų teisinių struktūrų išvystymo lygmenyje. Niujorko valstijoje korupcijos, susijusios su teisinių paslaugų teikimu, prevenciją reguliuoja išimtinai viešoji valdžia, o Lietuvoje taip pat identifiukuota ir privalomo pobūdžio savireguliacija bei tam tikri teisinio reguliavimo fragmentai teisinių paslaugų teikimo industrijos lygmeniu. Tuo tarpu kalbant apie teisinio reguliavimo išvystymą, Lietuva reikšmingai atsilieka nuo Niujorko valstijos, kurios reguliavimas yra daug išsamesnis ir tikslesnis.

Išnagrinėjus ir įvertinus analizuotų teisinių struktūrų ypatumus, suformuluota keletas rekomendacinių gairių. Dalinės savireguliacijos modelis, taikomas pagrindiniams korupcijos, susijusios su teisinių paslaugų teikimu, prevencijos aspektams, kartu su privalomu reikalavimu būti profesinės savivaldos organizacijos nariais, laikytinas vertinga Lietuvos teisėkūros praktika. Ar tokia praktika turėtų sekti Niujorko valstiją, yra diskusinis klausimas, atsakymas į kurį priklauso nuo Niujorko valstijos teisininkų bendruomenės įsitraukimo, reguliuojant korupcijos prevenciją nagrinėjamoje srityje, poreikio. Nepaisant to, Lietuva, siekdama tolygiau išplėtoti įtvirtintas teisinės korupcijos prevencijos teisinių paslaugų teikimo srityje priemones, turėtų imti pavyzdį iš Niujorko valstijos. Tuo tarpu padėčiai, įtvirtinant ir išviešinant šių priemonių buvimą industrijos lygmeniu, abiejose jurisdikcijose esant prastai, tikimasi, kad tiek Lietuva, tiek Niujorko valstija imsis iniciatyvos ir sieks teigiamų pokyčių šioje srityje.

Atlikto tyrimo pagrindu parengtas mokslinis straipsnis („*The Risks of Lawyer-related Corruption and Its Prevention: A Comparative Analysis of Legal Means in Lithuania and the State of New York*”).

4. MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATAI

Monografijos (1 iš 1 numatytos Programoje):

1. *Ambrzevičiūtė K, Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Ragauskas P.* Korupcija privačiame sektoriuje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021. ISBN 978-9986-704-71-3. Numatoma prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>> (*šiuo metu monografija dar redaguojama ir po to bus maketuojama, bet ISBN jai jau suteiktas ir pabaigus redagavimo darbus ji bus patalpinta mokslo įstaigos interneto svetainėje; atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuo 2021-01-01 Lietuvos teisės institutas ir du kiti socialinių tyrimų institutai buvo sujungti į vieną naują mokslo įstaigą – Lietuvos socialinių mokslų centrą, todėl šios ataskaitos vertinimo metu galimi senosios svetainės perkėlimo darbai, kurie gali įtakoti pateiktų nuorodų funkcionalumą*).

Mokslo studijos (5 iš 5 numatytų Programoje):

1. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Dovanos ir kyšio santykis: antropologinės implikacijos teisės sistemai. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2019. eISBN 978-9986-704-61-4. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>>.
2. *Ragauskas P.* „Korupcijos privačiame sektoriuje (*private-to-private corruption*) daroma žala“. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2019. eISBN 978-9986-704-66-9. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>>.
3. *Ambrzevičiūtė K, Kavoliūnaitė-Ragauskienė E., Ragauskas P.* Atsakomybės už korupciją privačiame sektoriuje teisinis reguliavimas. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018. ISBN 978-9986-704-56-0. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>>.
4. *Ambrzevičiūtė K.* Civilinių gynimo būdų taikymas korupcinių veikų atveju privačiame sektoriuje. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020. eISBN 978-9986-704-67-6. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>>.
5. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Galimos korupcijos rizikos lobizmo srityje ir jų prevencijos galimybės. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2018. ISBN 978-9986-704-58-4. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/publikacijos/>>.

Parengti moksliniai straipsniai (19 iš 18 numatytų)

Šios ataskaitos teikimo metu jau publikuoti moksliniai straipsniai (visi publikuoti mokslo leidiniuose, įtrauktuose į Programoje įvardintas tarptautiniu mastu pripažintas duomenų bazes EBSCO, CEEOL arba SCOPUS)

1. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* How to Define a Lobbyist: Experience of Poland and Lithuania. Croatian and comparative public administration: a journal for theory and practice of public administration, Vol. 17, No. 1, 2017, p. 29–56. Prieiga per internetą: <<https://hrcak.srce.hr/178720>>. Leidinys įtrauktas į Scopus ir Web of Science duomenų bazes.
2. *Lankauskas M., Nikartas S.* Korupcija nevyriausybiname sektoriuje: politinė korupcija labdaros ir paramos fondų veikloje // Teisės problemos, 2017, Nr. 2(94). Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/liti-veikla/teises-problemos/>>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
3. *Limantė A., Limantas M.* Užsienio pareigūno samprata EBPO konvencijoje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose // Teisė, 2017, t. 104, p. 128–143. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/10849>>. Leidinys įtrauktas į EBSCO ir DOAJ duomenų bazes.

4. *Baltrimas J.* Teisinė atsakomybė už akademinės etikos pažeidimus // Teisės problemos, 2018, Nr. 1(95). Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/lti-veikla/teises-problemos/>>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
5. *Beliūnienė L.* Kai kurios privačiame asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sektoriuje Lietuvoje paplitusios korupcijos apraiškos // Teisės problemos, Nr. 2018, Nr. 1(95). Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/lti-veikla/teises-problemos/>>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
6. *Masnevaitė E.* Korupcija rinkimuose: rinkėjų papirkimų atvejų analizė // Teisės problemos, 2018, Nr. 1(95). Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/lti-veikla/teises-problemos/>>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
7. *Lankauskas M.* Korupcijos raiška ir neskaidrumas Lietuvos žiniasklaidoje // Teisės problemos, 2018, Nr. 2(96), p. 21–43. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2018/08/Lankauskas-2018_2-96.pdf>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
8. *Ambrazevičiūtė K.* Korupcija darbo santykiuose // Teisės problemos, 2019, Nr. 1 (97). p. 47–70. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2019/07/Ambrazeviciute_2019_1.pdf>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
9. *Lankauskas M.* Korupcijos valdymas ir kontrolė panaudojant žiniasklaidos sektorių: korupcijos prevencija stiprinant spaudos laisvę // Teisės problemos, 2019, Nr. 1(97), p. 71-43. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2019/07/Lankauskas_2019_1.pdf >. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.
10. *Pakstaitis L.* Private sector corruption: realities, difficulties of comprehension, causes and perspectives. The Lithuanian approach // *Crime Law Soc Change* (Springer), 26 January 2019, p. 1-21. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/s10611-019-09815-y>>.
11. *Rimšaitė L.* Corruption risk mitigation in energy sector: Issues and challenges // *Energy Policy* (Elsevier), Vol. 125, February 2019, p. 260–266. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421518307201?dgcid=rss_sd_all>. Leidinys įtrauktas į EBSCO duomenų bazę.
12. *Beliūnienė L.* Korupcijos paplitimo įvairiose srityse matavimo rodikliai: ką jie atskleidžia apie situaciją Lietuvoje // Teisės problemos, Nr. 2020, Nr. 1(99). Prieiga per internetą: <<http://teise.org/lt/lti-veikla/teises-problemos/>>. Leidinys įtrauktas į CEEOL duomenų bazę.

Mokslinių straipsnių rankraščiai (šios ataskaitos teikimo metu dar nepublikuoti):

13. *Kavoliūnaitė E.* Combating petty bribery. Pateiktas leidiniui *International Journal of Criminology and Sociology* (ISSN: 1929-4409, įtrauktas į SCOPUS duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtumo negautas).
14. *Ambrasaitė-Valentinavičienė M.* Legal Means of corruption prevention in the field of lobbying: the case of Lithuania. Pateiktas leidiniui *Review of Central and East European Law* (ISSN: 1573-0352, įtrauktas į SCOPUS ir Web of Science duomenų bazes) (atsakymas dėl priimtumo negautas).
15. *Ambrasaitė-Valentinavičienė M.* The Risks of Lawyer-related Corruption and Its Prevention: A Comparative Analysis of Legal Means in Lithuania and the State of New York. Pateiktas leidiniui *New York University Law Review* (ISSN: 0028-7881, leidinys įtrauktas į EBSCO duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtumo negautas).
16. *Rimšaitė L.* Corruption risk management issues in non-governmental sector. Pateiktas leidiniui *Interciencia Journal* (ISSN: 0378-1844, įtrauktas į SCOPUS duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtumo negautas).

17. *Rimšaitė L.* The promotion of renewable energy sources: the distinction between lobbying and corruption. Pateiktas leidyklos Elsevier leidiniui *Energy Policy* (ISSN: 0301-4215, leidinys įtrauktas į EBSCO duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtino negautas).
18. *Rimšaitė L.* FIFA corruption case in a nutshell: lessons learned. Pateiktas leidyklos Elsevier leidiniui *Sport Management Review* (ISSN: 1441-3523, leidinys įtrauktas į EBSCO duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtino negautas).
19. *Zaksaitė S.* Cheating in chess: a call for integrated disciplinary regulation. Pateiktas leidyklos Springer leidiniui *Crime, Law and Social Change* (ISSN: 1573-0751, leidinys įtrauktas į EBSCO duomenų bazę) (atsakymas dėl priimtino negautas).

Atlikti MTEP darbai (9 iš 6 numatyti)

1. *Ragauskas P.* Mokslinė išvada „Dėl Lietuvos Respublikos priimtų tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų kriminalizuoti korupciją viešajame ir privačiame sektoriuose įgyvendinimo“ pateikta valstybės politiką korupcijos prevencijos srityje formuojančioms institucijoms – Teisingumo ministerijai, Generalinei prokuratūrai ir Specialiųjų tyrimų tarnybai (adresas internete: <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/2016-aktualijos-pirmos-2.8-a.1.pdf>).
2. *Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė.* Dalyvavimas darbo grupėje rengiant Pranešėjų apsaugos įstatymą (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8b76ace0186a11e79800e8266c1e5d1b>).
3. *Bikelis S.* Mokslinė išvada „Dėl galimybės atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenis-pranešėjus apie korupcinio pobūdžio veikas“ pateikta valstybės politiką korupcijos prevencijos srityje formuojančiai institucijai – Teisingumo ministerijai (adresas internete: https://teise.org/wp-content/uploads/2016/04/Taktualijos15_3.pdf0).
4. *Ragauskas P.* Korupcijos privačiame sektoriuje tyrimų pagrindu parengta išvada „Dėl Baudžiamojo Kodekso papildymo 182¹ straipsniu dėl manipuliacijų sporte“, siejant su Lietuvos Respublikos Seime registruotu įstatymo projektu XIIP-3184 pateikta Lietuvos Respublikos Seimui (referuojama Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvadoje: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/1bd26910313911e6a222b0cd86c2adfc?jfwid=18117lity2>).
5. *Ragauskas P.* Mokslinė išvada „Dėl korupcijos prevencijos modelio Lietuvoje tobulinimo kryptių“ 2018 m. gruodžio 19 d. pateikta Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai.
6. *Ragauskas P.* Ataskaita apie korupcinius nusikaltimus, jų teisinius apibrėžimus ir suderinamumą su Jungtinių Tautų Konvencijos prieš korupciją (UNCAC) straipsniuose apibrėžtomis veikomis, jų tyrimą ir su jais susijusius teisinius procesus Lietuvoje pateikta Europos komisijos Nusikaltimų statistikos darbo grupei.
7. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* 2020 vasario 4 d. nuomonė VTEK dėl Lietuvos Respublikos Prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos teisinio statuso lobistinės veiklos kontekste.
8. *Ragauskas P.* Išvada dėl 2020 m. liepos 1 d. įregistruoto Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-5042 (nauja redakcija).
9. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* 2020 m. rugsėjo 14 d. nuomonė VTEK dėl Ignitis grupės įmonių statuso lobistinės veiklos kontekste.

5. REZULTATŲ SKLAIDA

Renginiai (6 iš 6 numatytų Programoje):

1. Diskusija „Kodėl verta kurti korupcijai atsparią aplinką versle“? 2017 m. gegužės 23 d. (Lietuvos teisės institutas - bendraorganizatorius). Daugiau informacijos: <https://teise.org/lt/kodel-verta-kurti-korupcijai-atsparia-aplinka-versle/>.
2. Konferencija „Politinė korupcija Lietuvoje: grėsmės politinės sistemos konstitucinei sąrangai“. 2017 m. gruodžio 7 d. (Lietuvos teisės institutas – bendraorganizatorius). Daugiau informacijos: <https://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/KONFERENCIJA-DISKUSIJA.pdf>.
3. Konferencija „Korupcija ir žiniasklaida“. 2018 m. gruodžio 5 d. (Lietuvos teisės institutas – organizatorius). Daugiau informacijos: <https://teise.org/lt/events/lti-kviecia-i-konferencija-korupcija-ir-ziniasklaida/> (konferencijos programa: https://teise.org/wp-content/uploads/2018/11/Korupcijos-konf_Programa2018.12.05.pdf).
4. Konferencija „Naujas požiūris į korupciją: iššūkiai ir galimybės peržengiant viešojo sektoriaus ribas“. 2019 m. gruodžio 12 d. (Lietuvos teisės institutas – bendraorganizatorius). Daugiau informacijos: <https://www.ku.lt/events/konferencija-naujas-poziuris-i-korupcija-issukiai-ir-galimybes-perzengiant-viesojo-sektoriaus-ribas/>.
5. Konferencija „Korupcija – šių dienų šešėlio užkulisiai“ 2020 m. gruodžio 9 d. (Lietuvos teisės institutas – organizatorius). Daugiau informacijos: <https://teise.org/lt/events/lietuvos-teises-institutas-kviecia-i-gruodzio-menesio-renginius/> (konferencijos programa: <http://teise.org/wp-content/uploads/2020/12/Programa-2020-12-09.pdf>).
6. Studijos „Civilinių gynimo būdų taikymas korupcinių veikų atveju privačiajame sektoriuje“ pristatymas, 2020 m. gruodžio 14 d. (Lietuvos teisės institutas – organizatorius). Daugiau informacijos: <https://teise.org/lt/events/lietuvos-teises-institutas-kviecia-i-gruodzio-menesio-renginius/>.

Pranešimai nacionalinėse ir tarptautinėse mokslo konferencijose (13 iš 12 numatytų Programoje):

1. *Bikelis S.* Pranešimas „Issues of criminal liability of political parties in the fight of corruption“ 2017 m. rugsėjo 15 d. Kardife (JK) vykusioje 17-oje tarptautinėje Europos kriminologų asociacijos konferencijoje „Challenging ‘Crime’ and ‘Crime Control’ in Contemporary Europe“ (programa: <https://www.esc-eurocrim.org/images/esc/files/Cardiff/FINAL-BOOKLET.PDF>).
2. *Ragauskas P.* Pranešimas „Sisteminė korupcija kaip valstybės suvereniteto neigimas“ 2017 m. lapkričio 24 d. vykusioje metinėje Lietuvos politologų konferencijoje „Šimtmetį pasitinkant: Lietuvos valstybingumo trajektorijos“ (<http://www.tspmi.vu.lt/wp-content/uploads/2017/11/Metines-politologu-konferencijos-2017-programa-final.pdf>).
3. *Lankauskas M.* Pranešimas „Politinė korupcija ir labdaros ir paramos fondai“ 2017 m. gruodžio 7 d. konferencijoje „Politinė korupcija Lietuvoje: grėsmės politinės sistemos konstitucinei sąrangai“ (<http://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/KONFERENCIJA-DISKUSIJA.pdf>).
4. *Masnevaitė E.* Pranešimas „Rinkėjų papirkimas kaip politinės korupcijos forma“ 2017 m. gruodžio 7 d. konferencijoje „Politinė korupcija Lietuvoje: grėsmės politinės sistemos konstitucinei sąrangai“ (<http://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/KONFERENCIJA-DISKUSIJA.pdf>).
5. *Ragauskas P.* Pranešimas „Politinė korupcija ir grėsmė tapti žlugusia valstybe“ 2017 m. gruodžio 7 d. konferencijoje „Politinė korupcija Lietuvoje: grėsmės politinės sistemos

konstitucinei sąrangai“ (<http://teise.org/wp-content/uploads/2017/11/KONFERENCIJA-DISKUSIJA.pdf>).

6. *Lankauskas M.* Pranešimas „Korupcija ir žiniasklaida užsienio valstybėse“ 2018 m. gruodžio 5 d. konferencijoje „Žiniasklaidos priemonių (ne)skaidrumo apraiškos: hipotetinis klausimas ar realybė?“ (programa: http://teise.org/wp-content/uploads/2018/11/Korupcijos-konf._Programa2018.12.05.pdf).
7. *Ragauskas P.* Pranešimas „Žiniasklaidos korupcijos ypatumai Lietuvoje“ 2018 m. gruodžio 5 d. konferencijoje „Žiniasklaidos priemonių (ne)skaidrumo apraiškos: hipotetinis klausimas ar realybė?“ (programa: http://teise.org/wp-content/uploads/2018/11/Korupcijos-konf._Programa2018.12.05.pdf).
8. *Pakštaitis L.* Pranešimas „Neapibrėžtas kriminalizavimas: valstybės interesus, teisėti lūkesčiai, žmogaus teisės“ 2018 m. gruodžio 13 d. konferencijoje „Žmogaus teisių apsaugos baudžiamajame procese aktualijos ir problematika“ (programa: <http://teise.vdu.lt/wp-content/uploads/2018/12/Konferencijos-2018-12-13-programa.pdf>).
9. *Zaksaitė S.* Pranešimas „Korupcija Lietuvos sporte: paplitimas ir kriminalizavimo problemos“ 2019 m. gruodžio 9 d. konferencijoje „Naujas požiūris į korupciją: iššūkiai ir galimybės peržengiant viešojo sektoriaus ribas“ (<https://www.ku.lt/events/konferencija-naujas-pozioris-i-korupcija-issukiai-ir-galimybes-perzengiant-viesojo-sektoriaus-ribas/>).
10. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Pranešimas „Lobistinė veikla Lietuvoje kaip teisės dalyvauti valdant savo šalį forma“ 2020 m. rugsėjo 18 d. Jono Prano Aleksos tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Valstybės vizijos raida XXI amžiuje: tautinis ir tarptautinis kontekstas“ (programa: http://www.su.lt/images/Konferencijos_programa_2020.doc).
11. *Ragauskas P.* Pranešimas „Korupcija privačiame sektoriuje ir Lietuvos teisinė politika: kas, kodėl ir kaip (ne)veikia“ 2020 m. rugsėjo 18 d. Jono Prano Aleksos tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Valstybės vizijos raida XXI amžiuje: tautinis ir tarptautinis kontekstas“ (programa: http://www.su.lt/images/Konferencijos_programa_2020.doc).
12. *Ragauskas P.* Pranešimas „Kai kurių populiarių korupcijos viešajame ir privačiame sektoriuose vertinimų klaidingumo klausimu“ 2020 m. gruodžio 9 d. vykusioje Lietuvos teisės instituto konferencijoje „Korupcija – šių dienų šešėlio užkulisiai“ (konferencijos programa: <http://teise.org/wp-content/uploads/2020/12/Programa-2020-12-09.pdf>).
13. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Pranešimas „Kaip elgtis susidūrus su korupcija? Teisinio reguliavimo suteikiamos galimybės ir spragos“ 2020 m. gruodžio 9 d. vykusioje Lietuvos teisės instituto konferencijoje „Korupcija – šių dienų šešėlio užkulisiai“ (konferencijos programa: <http://teise.org/wp-content/uploads/2020/12/Programa-2020-12-09.pdf>).

Mokslo populiarinimo paskaitos, straipsniai, TV laidos, interviu, informacijos pranešimai socialiniuose tinkluose ir kt. (27 iš 20 numatytų Programoje)

1. Interviu su Petru Ragausku apie politinę korupciją Lietuvoje (skelbtas per Lryto TV, 2016-05-18, laidoje „Žinios“).
2. *Ragauskas P.* Komentarai apie politinę korupciją Lietuvoje (skelbtas per LRT radiją, 2016-05-25, laidoje „Lietuvos diena“).
3. Interviu su M. Lankausku apie lietuvių polinkį apeiti įstatymus (skelbtas 2016-12-05 portale delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/kita-lietuvisko-sumanumo-puse-ne-tik-sovietmecio-palikimas.d?id=73075572>).
4. *Bikelis S.* Komentarai apie galimas pasekmes „MG Baltic“, kuri įtariama politikų papirkimu ir prekyba poveikiu (skelbta 2017-02-28 portaluose lrt.lt, delfi.lt ir lrytas.lt: www.delfi.lt/verslas/verslas/teisininkai-pasitvirtinus-itarimams-mg-baltic-veikla-galetu-buti-apribota.d?

- [id=73894994; https://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/teisininkai-pasitvirtinus-itarimams-mg-baltic-veikla-galetu-buti-apribota.htm](https://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/teisininkai-pasitvirtinus-itarimams-mg-baltic-veikla-galetu-buti-apribota.htm); <https://www.lrt.lt/naujienos/ekonomika/4/165051/teisininkai-pasitvirtinus-itarimams-mg-baltic-veikla-galetu-buti-apribota>).
5. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Publikacija Delfi.lt 2017-04-25. Lobistinės veiklos reguliavimas: kodėl Lietuvai netinka JAV modelis (<http://www.delfi.lt/verslas/nuomones/e-kavoliunaite-ragauskiene-lobistines-veiklos-reguliavimas-kodel-lietuvai-netinka-jav-modelis.d?id=74312098>).
 6. *Lankauskas M.* Dalyvavimas panelinėje diskusijoje „Kokių dar antikorupcinės aplinkos kūrimo įrankių reikia Lietuvos verslui, koks verslo vaidmuo turėtų būti?“ 2017 m. gegužės 23 d. Daugiau informacijos: <https://teise.org/lt/kodel-verta-kurti-korupcijai-atsparia-aplinka-versle/>.
 7. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Interviu Lietuvos Radijo laidoje: „LRT Aktualijų studija“ 2017 m. gegužės 26 d., penktadienį, 11.00 val. (<http://www.lrt.lt/radijas/anonsai/25825>).
 8. *Limantė A.* 2017 m. gegužės 22 d. vieša paskaita Lietuvos teisės institute „EBPO konvencija dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose: keletas probleminių aspektų“ (<https://teise.org/wp-content/uploads/2018/04/LTI-ataskaita-2017-m.-.pdf>).
 9. *Ragauskas P.* Dalyvavimas „Žinių radijo“ 2017 m. lapkričio 29 d. laidoje „Dienos klausimas“, skirtoje Seime priimto Pranešėjų apsaugos įstatymo aptarimui (<https://www.ziniuadijas.lt/laidos/dienos-klausimas/ar-praneseju-apsaugos-istatymas-iveiks-korupcija?video=1>).
 10. *Ragauskas P.* Publikacija 15min.lt. 2017 m. gruodžio 21. „Mažesnis blogis“? (<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/petras-ragauskas-18-900746>).
 11. Interviu su Petru Ragausku apie Seime priimtą Pranešėjų apsaugos įstatymą (portalas delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/law/i-tokia-situacija-gali-pakliuti-bet-kas-nuo-siol-informatoriais-bus-pasirupinta.d?id=76820003>).
 12. *Kavoliūnaitė-Ragauskienė E.* Konkurencijos pažeidimai ir korupcija: kur veda turinio panašumai? // Interneto dienraštis *Bernardinai.lt*, 2018 m. sausio 26 d. Publikacija internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2018-01-26-konkurencijos-pazeidimai-ir-korupcija-kur-veda-turinio-panasumai/167991>.
 13. *Limantė A.* Korupcionieriaus burgeriai ir auksinis duonos kepalas // Interneto dienraštis Delfi.lt, 2018 m. birželio 2 d. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/law/korupcionieriaus-burgeriai-ir-auksinis-duonos-kepalas.d?id=78173501> arba Teise.pro, 2018 m. birželio 2 d. Publikacija internete: <http://www.teise.pro/index.php/2018/06/02/a-limante-korupcionieriaus-burgeriai-ir-auksinis-duonos-kepalas-kijevo-korupcijos-parke/>.
 14. Kyšis ar dovana? Mokslo studijos pristatymas portale ltnews.lt 2018 m. rugpjūčio 14 d. Prieiga per internetą: <http://www.ltnews.lt/2019/08/14/kysis-ar-dovana/>.
 15. *Ragauskas P.* Dalyvavimas LRT radijo laidoje „10–12“ (taip pat citavimas pagal minėtą laidą parengtoje interneto portalo *15min.lt* 2018 m. rugpjūčio 30 d. publikacijoje „Specialistai tikina – išvengti giminystės ryšių darbo vietose kartais neįmanoma“; publikacija internete: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/specialistai-tikina-ivsengti-giminystes-rysiu-darbo-vietose-kartais-neimanoma-56-1022342?copied>).
 16. *Ragauskas P.* Dalyvavimas diskusijoje „Nepotizmas mažoje šalyje (ne)išvengiamas?“ 2018 m. rugsėjo 8 d. diskusijų festivalis „Būtent“ (programa internete: http://diskusijufestivalis.lt/butent_programa.pdf).
 17. Interviu su Egle Kavoliūnaite–Ragauskiene portale delfi.lt. Kazėnienė pirmoji išbando pranešėjų apsaugos sistemą. 2019-01-07 (publikacija internete: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kazeniene-pirmoji-isbando-praneseju-apsaugos-sistema.d?id=80031335>).
 18. Interviu su Egle Kavoliūnaite–Ragauskiene portale 15min.lt. Rasa Kazėnienė pirmoji išbando pranešėjų apsaugos sistemą. 2019-01-07 (publikacija internete: <https://www.15min.lt/naujiena/>

[aktualu/lietuva/rasa-kazeniene-pirmoji-isbando-praneseju-apsaugos-sistema-56-1084014?copied](https://www.teise.org/lt/lti-kviecia-i-viesasias-paskaitas/56-1084014?copied)).

19. *Ambrazevičiūtė K.* 2019 m. birželio 17 d. vieša paskaita Lietuvos teisės institute „Korupcija darbo santykių srityje“ (<https://teise.org/lt/lti-kviecia-i-viesasias-paskaitas/>).
20. *Rimšaitė L.* 2019 m. birželio 17 d. vieša paskaita Lietuvos teisės institute „Korupcijos apraiškos energetikos sektoriuje“ (<https://teise.org/lt/lti-kviecia-i-viesasias-paskaitas/>).
21. Paskelbta mokslo studija „Dovanos ir kyšio santykis: antropologinės implikacijos teisės sistemai“. Mokslo studijos pristatymas portale teise.pro 2019 m. liepos 10 d. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2019/07/10/paskelbta-mokslo-studija-dovanos-ir-kyσιο-santykis-antropologines-implikacijos-teises-sistemai/>.
22. Interviu žurnale „Savaitė“. Tiksliai korupcijos išmatuoti neįmanoma. Kalbamės su Lietuvos teisės instituto tyrėja, Jungtinių Tautų kovos su korupcija konvencijos peržiūros grupės nare Eglė Kavoliūnaite–Ragauskienė. 2019-09-19
23. Interviu su Egle Kavoliūnaite–Ragauskienė portale 15min.lt. Slidi riba tarp lobizmo ir prekybos poveikiu: kas tampa nusikaltėliu – tik interpretacijų klausimas? 2020-06-04.
24. Interviu su Egle Kavoliūnaite–Ragauskienė portale lrt.lt. Sutkaus ir Zalatoriaus skandalas įskėlė kibirkštį: didelė dalis "tikrųjų" įtakos darytojų lieka nušalyje. 2020-06-05 (publikacija internete: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1184957/sutkaus-ir-zalatoriaus-skandalas-iskele-kibirksti-didele-dalis-tikruju-itakos-darytoju-lieka-nuosalyje>).
25. Interviu su Egle Kavoliūnaite–Ragauskienė LRT radijo laidoje „Lietuvos diena“ apie lobistinės veiklos įstatymą (įrašas internete: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111456/lietuvos-diena-lrt-tyrimu-skyrius-kokia-narkeviciaus-turtu-kilme>).
26. *Zaksaitė S.* 2020 m. spalio 26 d. Vieša ELSA paskaita „Sutartos rungtynės“ (daugiau informacijos: <https://www.facebook.com/ELSA.Vilnius/videos/1049872042140265/>).
27. *Zaksaitė S.* 2020 m. gruodžio 5 d. pasisakymas tarptautinėje nuotolinėje konferencijoje chesstech. Daugiau informacijos: <https://www.chesstech.org/events/2020/london-chess-conference-online/> (renginio programa: <https://www.chessconference.org/saturday-5th-dec-2/>).

6. PASTABOS APIE PROGRAMOS VYKDYMO EIGĄ

Programą vykdančios institucijos vadovas _____

(parašas)

(vardas, pavardė)
